

Reisverslag
Poleen

KNNV-reis van 10 tot en met 25 juli 2004

Inleiding

"Naar Polen?" reageerde mijn omgeving verbaasd, toen ik dit voorjaar onze vakantieplannen bekend maakte. Die reactie lijkt misschien wat overdreven, maar toch komt slechts een klein deel van de toeristen in Polen uit het buitenland. De KNNV had echter al eerder voet op Poolse bodem gezet. Ditmaal koos de Reiscommissie voor een bezoek aan het Karpaten-landschap van Malopolska (Klein Polen) in het zuidoosten; een gebied wat zich kenmerkt door een rijke flora, vele kilometers wandelroute en een turbulente historie die terug gaat tot de legende van koning Krak. Met Kraków als culturele start, een bezoek aan het duizend jaar oude Przemsyl op de grens met Oekraïne, lange wandelingen in nationale parken met uitheemse namen als Ojcowski, Pieniński en Bieszczadzki, de Poolse gastronomie, uitstekende accommodaties en een gedreven reisleader, kenmerkt de reis zich door een grote diversiteit.

Er zijn een paar zaken die bijzondere vermelding verdienen. In de eerste plaats, en dat zal niemand bestrijden, de grote inzet van onze Poolse reisleader Piotr Dabrowski. Zijn niet aflatende passie voor zijn land, de cultuur, natuurbeheer en historie, resulteerde in een niet te dempen bron van informatie. Een ijzeren discipline - zijn "Let's continue", en "Follow me" zijn onvergetelijk - gecombineerd met een schijnbare onverstoortbaarheid en onder-

Ojcowski park - Op de hellingen tussen de Halicz en de Rozsypaniec -
Tarnica - Ojcowski park

koelde humor maakte Piotr tot een niet weg te denken factor. In samenspraak met Emile toonde hij een altijd aanwezige energie de reis tot een succes te maken en leek geen moeite hem te veel. De taken van Emile lagen hierdoor meer op het vlak van de verbindingsofficier. Dat hij desalniettemin zeker het predikaat 'reisleider' verdient, bleek ondermeer toen hij met succes een dreigende crisis bezwoor ten aanzien van het thema van de reis. Daarnaast spreekt het voor de deelnemers dat zij het betreffende discussiepunt: "is het wandelreis" of "is het een plantenreis", ondanks uitgesproken standpunten in harmonie konden bespreken en naar een oplossing zoeken. Dit voorval mag er ook op duiden, dat er sprake was van een prima sfeer met een hoog groepsgehalte, wat samen met het reisdoel een solide basis vormde voor het succes van deze reis.

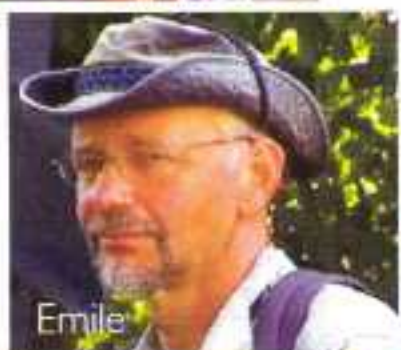
De persoonlijke ervaringen van de deelnemers zijn vastgelegd in dit verslag. In de tekst heb ik aanvankelijk gekozen voor de authentieke schrijfwijze van de Poolse benamingen. Microsoft Word bleek hierin prima te voorzien, het programma waarin het verslag is opgemaakt, liet echter hier en daar verstek gaan. Een s met een accent grave, een l met een schuin streepje en een a met een soort cedille, bleken té hoog gegrepen, waardoor u in plaats hiervan, Nederlandse letters aantreft. Het zij zo. In de tekst komen met regelmaat Engelse citaten voor; hieraan was nauwelijks te komen aangezien deze taal, dankzij onze uitstekend Engels sprekende Piotr, praktisch tot voertaal werd verheven. In dit kader heeft Harro een moeilijke taak op zich genomen en het verslag (beknopt) voor Piotr in het Engels vertaald. Behalve persoonlijke impressies is een gedetailleerd overzicht opgenomen van de floristische waarnemingen, wat geheel voor rekening komt van Annie en Manuel. Elke avond verwerkten zij hun waarnemingen en die van anderen, determineerden waar nodig en ordenden de vondsten; vaak tot 's avonds laat. Gay heeft gezorgd voor een overzicht van de waargenomen vogels, maar tekent hierbij aan dat dit niet volledig is. Ter illustratie van het verslag heb ik naast foto's, dankbaar gebruik gemaakt van de natuurgetrouwe tekeningen van Engelen en de door Gay portretteerde Emile. Rest mij nog de auteurs te noemen die elk op hun eigen wijze de reis voor een stukje laten herleven. Dit reisverslag is hiermee een gezamenlijk product geworden waarvoor dank aan allen die zich op enige wijze hiervoor hebben ingespannen. Ik hoop dat de lezer evenveel plezier zal beleven aan dit verslag, als ik aan het samenstellen ervan. Proze!

Rinié Schoorl-de Bruin

Staphylea pinnata

Deelnemers

Reisverslag Polen

Reisleiding:

Emile Gevers
dr. Piotr Dabrowski

Deelnemers:

Coen Arnold
Dirk Jans
Ineke Boland
Els Creutzfeldt
Gert Herten
Gay Jannette-Walen
Manuel Kneepkens
Harro Kraal
Engelien Kraal-Lap
Simon Kuitwaard
Margriet Maan-Everaars
Dik Scherft
Hans Schoorl
Rinie Schoorl-de Bruin
Rolf van der Vlist
Annie Vos-Smit

Chaufeurs:

Andrzej Suder

Wisselijk begeleiding:

Manuel Kneepkens, Annie Vos-Smit
Margriet Maan-Everaars

Algemeen begeleiding:

Overblijfsel waarnemingen:

Annie Vos-Smit, Manuel Kneepkens
Gay Walen

Planten:

Vogels:

Fotografie:

Rinie Schoorl-de Bruin, Emile Gevers
Internet

Illustraties:

Engelien Kraal-Lap
Gay Jannette-Walen

Samenstelling en vormgeving:

Rinie Schoorl-de Bruin

Reisschema - beschrijving parken

Zaterdag 10 juli

Vertrek, treinreis via Amhem, Duisburg en Berlin naar Kraków.

Zondag 11 juli

Aankomst in Kraków, hotel Monopol. Rit per bus en wandeling naar uizichtheuvel, we zien torenvalken. 's Middags een stadswandeling door Kraków onder leiding van een gids.

Maandag 12 juli

Met de bus naar Ojcowski park ten noorden van Kraków en langs Dolina bolechowicka. De plantenmensen blijven steken bij het eerste, de beste kalkgraslandje Daarna wandeling in een beekdal en vandaar omhoog langs

vele krijtoppen met warmteminnende vegetatie, planten, vleermuisgrot annex 'dancing'. Daarna weer afdalen en asfaltwandelen (met planten) terras met koffie en per bus terug naar Kraków. (De wandeling is niet goed op de kaart terug te vinden).

Dinsdag 13 juli

Reisdag van Kraków naar Szczawnica. Onderweg een bezoek aan Infocentrum van het Pieniński Park met een korte introductie door dr. Jan Loch door de tuin. Wandeling in het Gorczański Park. Lunchpauze in de regen. Hogerop vinden we natte graslanden. Besluit om wandeling fors in te korten gezien het weer. Kalkmoerasje met planten. Rit naar hotel Koliba in Jaworki aan de waterspreeuwbeek.

Woensdag 14 juli

Per bus naar Szczawnica en langs de Dunajec naar Krocecienko richting Krocenica. Bezoek aan informatiecentrum met informatie over geologische geschiedenis van het gebied. Stuwmeer met pleidooi van Piotr en aansluitend een bezoek kasteel Zamek Czorsztyn. Korte wandeling langs oude (= 2002) route naar PTTK uitspanning voor de lunch. Middagwandeling via groene route, bij kruispunt rechtsaf omhoog (blauwe route). IJzeren stellingen en trappen met 2 richtingverkeer. Terugweg via blauwe, groene en gele route (langs skilift) weer naar Krocecienko en terug naar Jaworki.

Donderdag 15 juli

Wandeling vanuit het hotel, langs een kerkje met zeldzame vleermuizen naar het begin van de kloof Wawóz Homole met beekje. Rust bij rotspartij, Piotr op zoek naar een plant: kandelaar. Verder omhoog door open velden met 'verplaatsbare' potstal, Groepen kinderen met nonnen, glibber-glibber verder omhoog naar de (uitzicht-)top en terug, rechts aanhouden, weer door de velden naar grens met Slowakije. Steeds langs de grens; enige natte stukjes met planten. Beweide graslanden. Bezoek schapenkaasmaker, dalen en dan langs de Skalski P. (niet zeker of dit klopt), richting Jaworki.

Vrijdag 16 juli

Korte bustocht, ten westen van Jaworki begint de wandeling over een landpad, langzame klim, poeltjes met vuurbuikpadjes, moerasje met planten, prachtige droge graslanden met mooie planten, gedeeltelijk gemaaid, grens over, lunchpauze op houten banken met kiosk-foto's. Daarna door velden vol goudhaver, zeer mooi ontwikkelde bosvegetatie, snelle daling naar asfaltweg. Klooster Cervený Kláštor en camping, lange wandeling langs de Dunajecrivier (vloten), mooie helling met warmteminnende planten, over fietspad langs grensovergang, nog meer asfalt (bokter), ten slotte Szczawnica. Per bus naar Jaworki.

Zaterdag 17 juli

Reisdag. Vertrek uit Jaworki, Szczawnica, Stary Sacz met het gezellige plein omzoomd door 18^e en 19^e eeuwse huizen. Vandaar naar Nowy Sacz en via weg 98 naar Gorlice. De hoofdroute verlatend komen we in Sękowa, eerste stop bij een rooms-katholiek kerkje gebouwd in 1520. 2^e stop met Grieks-orthodox kerkje gewijd aan St. Cosma en St. Damian. ringslangen. 3^e stop in het Openluchtmuseum Skansen te Sanok, van Sanok naar Lesko en dan via wegnr. 893 naar Wetlina.

Zondag 18 juli

Bustochtje vanaf Lesny Dwór, begin park naar PTTK hut Chatka Puchatka (= Winnie de Poeh). Oranje route met veel planten, bergkam gevolgd door Polonina Wetlińska. Rode route in ± NW richting tot kruispunt met natuurwachten (1099 m). Linksaf in zuidelijke richting naar Wetlina. Oranje route met mooie weiljes. Terug naar Lesny Dwór.

Maandag 19 juli

Bustochtje vanaf Lesny Dwór. We halen de boswachter op. Wandeling door strikt beschermd gedeelte van het

natuurpark, langs beek, waar 3 otterparen huizen. Oude spoorlijn tot ± Moczarne, steeds min of meer in oostelijke richting, flink doorstappen, langs wolvenspoor en geklauter door het oerbos. Een pad langs de grens met drielandenpunt. Langs de grensweg omlaag en omhoog, door het open veld met driesprong, daarna weer gedurende lange tijd vrij steil omlaag. Beneden liggen enkele mooie veldjes. Per bus terug naar Lesny Dwór.

Dinsdag 20 juli

Lange bustocht vanaf Lesny Dwór in oostelijke richting. Linksaf richting Nasiczne, Dwernik (slechte weg), over de rivier in Dwerniczek richting Smolnik. Vòòr Smolnik een oude, orthodoxe kerk (cerkiew bojkowska) van buiten bekeken en een oud kerkhofje. Wandelingetje door hoogland en over asfalt (warm). Weer in de bus richting Stuposiany en Muczne en Tarnawa Nizna (kamp voor politieke gevangenen). Naar de San-rivier. Twee stops bij hoogveenrestanten, Tarnawa (knuppelpad). Wandeling in het Górny San-park (adder). Pad door open veld met zicht op spoorlijn Oekraïne, kerkhofhofje. Breed pad door bos met dreigend onweer. Regenjas, opgehaald door de bus. Terugweg over Tarnawa Niżna, Muczne, Stuposiany naar Ustrzyki Górne en Wetlina.

Woensdag 21 juli

Korte bustocht naar Ustrzyki Górne. Vandaar naar Wołosate. Blauwe route door het bos (flinke stijging, warm), open veld door naar de Tarnica met kruis. Vergezichten. Pad weer terug, langzame daling naar het dal en door naar Kopa Bukowska 1320 m en Halicz 1333 m. Rozsypaniec, 1280 m. Daling naar verharde weg en daarop nog een heel eind lopen. Bus komt ons tegemoet. Via Wołosate naar Wetlina.

Donderdag 22 juli

Reisdag naar Ustrzyki Górne, Ustrzyki Dolne met bezoek aan museum. Via binnenwegen naar wit vestingkerkje met schietgaten. Aankomst in Przemyśl. Bezoek aan kasteel Krasiczyn met mooi park en bijzondere bomen (wielewaal). Wandeling langs de San-rivier, hoog tempo. 's Avonds stadswandeling.

Vrijdag 23 juli

's Morgens bezoek aan kasteelrestanten en kerken. Tegen de middag naar Kraków.

Zaterdag 24 juli

's Morgens bezoek aan het zoutmuseum in Wieliczka. Lunch in restaurant Chimera. Ieder gaat 's middags zijn eigen weg in Kraków. Diner met toespraakjes. Op de trein naar Berlijn.

Zondag 25 juli

Terugreis naar Nederland.

Polen kent 300.000 ha natuurgebied, dit is 1% van het totale grondgebied; onderscheiden worden:

1. National Parks
2. Nature Reserves, much smaller than 1. and of scientific importance and a high level of protection.
3. Landscape Parks, very big areas on regional level, no strict protection. To save landscape: no big investments for instance.
4. Areas of protected landscape.

Plan of nature protection:

- A. Strictly protected: geen ingrijpen
- B. Partly protected: managed (= semi natural)
- C. Landscape protection: beheersovereenkomsten met eigenaren van grond.

Kasteel Czorsztyn - Brandtoren in openluchtmuseum Skansen - Raaf - *Gladiolus imbricatus* - Landschap in de buurt van Wetlina

Zaterdag 10 juli

Als reisleader van de Polentocht heb ik de treinkaartjes van iedereen, dus zal ik moeten zorgen dat ik eerst van Smilde naar Amsterdam reis. Ik kom wat vroeg aan om te kijken waar de trein stopt en om de indeling van de trein te vinden. Ik ben nog niet op het perron of de eerste deelnemster (Gay) meldt zich al. Ze heeft mij herkend aan mijn hoed, zegt ze. Niet lang daarna arriveren ook de drie overige instappers van Amsterdam. De trein vertrekt op tijd richting Utrecht waar de volgende zes deelnemers zullen instappen. Geen probleem: ze zijn er alle zes, met voor mij vier bekende KNNV-ers. Dan Amhem. Het wordt al drukker in de trein. Daardoor zien we aanvankelijk Els niet. Als de trein al weer rijdt wordt zij gelukkig een eindje verderop gevonden. In Amhem is een deelnemster ingestapt (Ineke) wier gezicht mij bekend voorkomt, maar ik kan haar niet plaatsen. Ook zij heeft het gevoel mij te kennen, maar niet van de KNNV. Later komen we er achter dat Ineke bij mij een cursus geologie gevolgd heeft aan de Volksuniversiteit van Zuidlaren! Naar Duisburg verloopt de reis voorspoedig en ruim op tijd staan we op perron 11 te wachten op de trein naar Berlijn. Dan verdwijnt van het aankondigingsbord 'Berlijn' en er verschijnt 'Emmerich'. Wat nu? Beneden in de hal blijkt op een groot bord te staan dat onze trein 30 minuten vertraging heeft. Bij de Info verzekeren ze mij dat dat geen problemen zal leveren. Maar ja, in Berlijn moeten we overstappen op een ander station, te bereiken met de metro! Het wachten duurt lang en 40 minuten te laat komt eindelijk de trein. Omdat de reis naar Berlijn ruim twee uur duurt, hopen we dat er nog wat tijd ingehaald kan worden. In het begin lijkt dat te lukken, zeker als we op sommige stukken 250 km per uur rijden, maar naarmate we Berlijn dichterbij naderen wordt het duidelijk dat we geen tijd inhalen. Dat wordt rennen naar perron 7 vanwaar de metro vertrekt. Op het perron vraag ik nog of dit het juiste perron is en dat blijkt zo te zijn. We stappen in. Vlak voor de tweede halte roept één van de deelnemers, die de kaart aan het bekijken is: "We rijden de verkeerde kant op!". "Sh...dat kan niet" maar iedereen gaat snel bij een uitgang staan om uit te stappen. Vlug vraag ik nog aan iemand of deze metro de goede kant op gaat en ja hoor: dat is zo. Voordat de deuren opengaan, kan ik nog hard "Niet uitstappen!" roepen. Gelukkig heeft iedereen het begrepen en komen we net op tijd in Berlijn-Lichtenberg aan, waar de slaaptrein naar Kraków op ons staat te wachten. Met veel moeite wurmen we ons in de slaapcabines, waarna de trein vertrekt. Opgelucht haal ik adem....

Emile

De hogesnelheidstrein op het station in Utrecht - Spoorbaan in Duitsland - Station Berlin-Ost - In de trein naar Kraków

Zondag 11 juli

's Morgens komen we even over achten in Kraków aan, waar Piotr ons al met een bord met KNNV erop, staat op te wachten. Wegens een grondige verbouwing door hooligans van het eerste geplande hotel, wijken we uit naar hotel Monopol, zeer luxe. Na het ontbijt en het opslaan van de bagage vertrekken we naar het centrum om onder andere geld te wisselen en enkele papieren en kaarten op te halen bij het kantoor van Piotr. De eerste excursie gaat naar het Kawiaemia bastion, waar een eerste klim op de 50 meter hoge bult plaatsvindt met een fraai uitzicht over Kraków en omgeving. Vanaf de bult voert de wandeling omlaag over de Jerzego Waszyngtoga naar de bus. Onderweg langs de ingetapete bomen (tegen de Paardekastanje mineermot) vinden we de eerste planten (*Erigeron annuus* en *Agrimonia porceria*). Na deze wandeling vertrekken we naar het hotel voor de lunch. Onder leiding van Irene, een stadgids, maken we een rondwandeling door het oude stadscentrum van Kazimierz, de oude Joodse wijk, naar de koninklijke burcht. In de kathedraal volgt de route langs boven- en ondergrondse graftombes en in de klokkentoren langs de klokken. Op de grote markt lopen we door de lakenhal (*Sukiennice*) met op de begane grond een souveniermarkt en op de bovenverdieping een museum voor Poolse schilderkunst (*Muzeum Narodowe*). In de Mariakerk bekijken we de glas-in-lood ramen en beschilderingen. Buiten zien we hoe er hoog van de toren wordt geblazen. Na een versnapering op het terras of een douche in het hotel wordt de avond afgesloten met een diner in *Restauracja Kawiaemia*, net buiten Kraków.

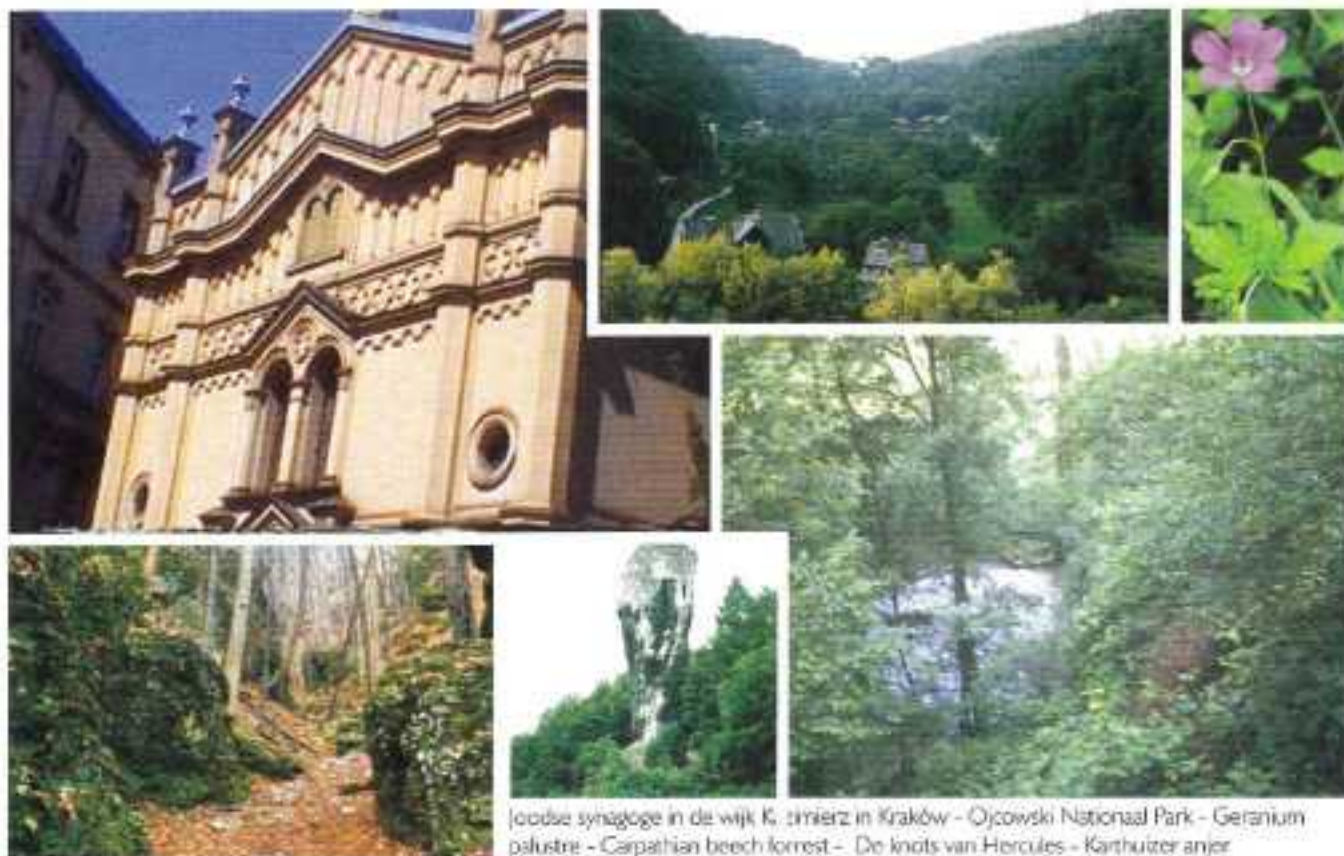
Rolf

Maandag 12 juli

Door zo'n heerlijk ontbijt met alles erop en eraan krijg je extra zin om de dag te beginnen. Bij Hotel Monopol stappen we in de bus voor een trip in de omgeving van Kraków en een bezoek aan het *Ojcowski Park Narodowy*. We verkeren nog in de verkennende fase. Meteen al ontpopt Piotr zich echter als een gedreven en onverbiddelijke gids. We zullen eraan moeten wennen dat de communicatie met hem in het Engels verloopt. Hij blijkt dol op jaartallen en wil ons een stukje geschiedenis niet onthouden. De Poolse namen kosten ons tongbrekende toeren en vereisen een alert gehoor. Dus starten maar! We rijden via de brug over de *Wisła*, langs allerlei universiteitsgebouwen. Er bestaat niet zo iets als een campus en een systeem met faculteiten in Polen, maar elke leerstoel heeft zijn eigen bestuur en zijn eigen gebouw. Kraków is van oudsher een universiteitsstad en de *Academie van Kraków* werd in 1364 gesticht door de befaamde King *Kazimierz the Great*. De universiteit was op die van Praag na, "the most important in Central Europe." We passeren een grote nieuwbouwwijk met veel moderne bedrijfsgebouwen, steken nogmaals de *Wisła* over en rijden een eindje langs de rivier richting *Zwierzyniec*, in het westen van Kraków. Langs de oever ligt de "Monastery" van de *Norbertijnen*, dat in 1241 door de Tartaren werd verwoest en vier eeuwen later werd herbouwd. We stoppen bij een curieus monument voor de Poolse held *Tadeusz Kościuszko*. Deze vrijheidstrijder was de leider van de Poolse opstand tegen de Russen in 1794 en held van de slag bij *Saratoga Springs*. Hij werd verslagen en door de Russen gedeporteerd naar *Sint Petersburg* en leefde later in Zwitserland in ballingschap tot hij in 1817 stierf. Polen vanuit het hele land brachten hier handenvol aarde ter nagedachtenis. Ook aarde van de slagvelden van Polen en Amerika, de bondgenoot. Het monument bestaat uit een ronde aarden berg van 34 meter hoog begroeid met gras en met een grote kei (graniet) uit de *Tatra* er bovenop, waarin zijn naam en heldendaden staan gegraveerd. We klimmen naar boven via een zigzag pad van granieten kinderkopjes. Dat alleen al was genoeg om Emile te bestormen met de vraag wat voor stenen dat wel

Er wordt hoog van de toren geblazen...

Joodse synagoge in de wijk K. śmierek in Kraków - Ojcowski Nationaal Park - Geranium palustre - Carpathian beech forest - De knots van Hercules - Karthuizer anjer

waren. Bovenop kun je in de verte nog zo'n monument zien, een berg uit 1930 voor een andere Poolse held: Maarschalk Piłsudski. Het bouwen van zo'n berg was traditie in Kraków, want ten oosten van de stad liggen er nog twee uit de zesde eeuw. Je hebt trouwens een prachtig uitzicht op de stad en zijn omgeving. Immers, de kei ligt al met al op 326 meter hoogte. Piotr wijst ons het plateau van Kraków met het Ojcowski Park. Een "limestone applant of the Jurassic era". Honderd kilometer verder kun je zelfs de Tatra Mountains zien. Links liggen de heuvels waar het communistische regime enorme staalfabrieken liet bouwen. Deze fabrieken veroorzaakten een gigantische luchtvervuiling in de *valley* waarin Kraków ligt. De historische stad was bedekt met een dikke laag roet. We dalen de heuvel af langs een, door oude bomen, beschaduwde weg. Links liggen een paar braaklandjes, waar de begroeiing de plantenreks voor raadselen zet en voor enig oponthoud zorgt. Weer in de bus legt Piotr uit hoe de natuurbescherming in Polen is georganiseerd. We stoppen in een oud dorpje, compleet met paard en wagen en bezoeken een "Nature Reserve". Uit een heldere bron ontspringt een prachtig beekje met op de oevers een weelde aan Geranium palustre. Daar is het niet om begonnen, maar om de karstverschijnselen die hier van dichtbij te zien zijn. We lopen onderlangs steile, kale rotsen waar het zachte kalksteen is afgesleten en langs mooi begroeide kalksteen hellinkjes met Vertakte graslelie, Karthuizer anjer en meer van dat schoons. Na de heerlijke broodjeslunch naar het Ojcowski National Park, beroemd om zijn karstverschijnselen met rotsformaties, rotstorens, poorten en grotten. In het kalksteenplateau is een kleine vallei uitgesleten door de rivier de Pradnik. De hellingen zijn begroeid door het "Carpathian beech forest". Ook zijn er veel *semi natural* weiltes die veel beheer en dus veel geld kosten. Tijdens de wandeling door het bos bereiken we met een steile "trap" één van de grotten. Met een kaars zoeken we ons een weg in het absolute donker. De rivier vulde vroeger de hele grot en stenen sleten wervelend grote ronde gaten in het dak van de grot. Soms stortte het dak van een grot in, terwijl de wanden bleven staan. Ze vormden zo prachtig beschutte en veilige plaatsen voor Neanderthalers. Bij de uitgang van de grot is een tableau gemaakt van een dergelijke vluchtplaats. Op de gordel van *limestone* rotsen zochten veel later in de tijd meer mensen een goed heenkomen. Er werden veel kastelen gebouwd, de zogenaamde "eaglesnests". Bij het afdalen zoeken we de rotsplateaus op om van het uitzicht te genieten. "The very hot and dry slopes" zorgen voor een bijzondere vegetatie. Ten slotte rijden we met de bus nog langs twee bezienswaardigheden. Een kasteelruïne en de knots van Hercules, een geweldig hoge rotstoren. Voor het diner

heeft Piotr een verrassend mooie locatie gezocht, hoog op de oever van de Wistula. Hij is onmiskenbaar een liefhebber van lekker eten en drinken. Maar nu loop ik op de zaken vooruit.....

Margriet

Dinsdag 13 juli

Gadfly - imbricatus - Gorzansky National Park - Zwartkop - Vos - Eenrig wollegras

We verlaten een bewolkt Kraków en rijden naar het Gorczański National Park waar dr. Jan Loch ons verwelkomt. Hij vertelt in grote lijnen over het hoe en wat van dit nationaal park; gesticht in 1981 en ruim 7000 ha. groot; over de boerenbedrijven met zeer kleine landjes, over de moeizame ruilverkaveling. Toerisme heeft als inkomstenbron de landbouw verdrongen. Daarna leidt hij ons rond in het Wodzicki park, genoemd naar de familie uit de 16^e eeuw die het stichtte. Alleen het koetshuis van deze familie is overgebleven. Vanaf een natuureducatief pad zien we oude monumentale bomen waarin maar liefst 40 soorten vogels gehuisvest zijn. Na een busritje gaan we echt wandelen in het Gorce-park dat voor 95% uit bos bestaat waarvan 60% "Carpathian beech" en verder uit zilverspar en gemengd bos. Er groeien ten minste 800 plantensoorten. We stijgen eerst een flink stuk. De zwartkop 'wandelt' met ons mee met zijn kenmerkend, welluidend vrolijk melodietje. De statige dichtbehaarde Stachys

alpina (alpenandoorn) met haar vuilroze bloemen lacht ons toe. Links en rechts hele plakken zijdeplantgentiaan, die eind augustus ongelooflijk mooi blauw moeten zijn. Zonder bloemen vind ik ze al zeer decoratief. Als kruiper langs ons pad bloeit de boswederik met zijn gele bloemetjes; boszegge herken ik aan de sierlijk hangende umtjes en bloeiende ijle zegge laat zich ook duidelijk zien. De eerste *Dentaria bulbifera* (bolletjeskers) met de bolletjes/zaadjes bovenin verschijnen; haar zusje *Dentaria glandulosa* met het glanzende blad staat een paar meter verderop. Voor floristen een feest van herkenning. Het begint te motregenen. We lopen gewoon door. Als lunchplek is een open bosplek gekozen waar hoger op een boomstam een tiental KINNV-ers in gekleurde regenjassen, getooid met plu's zitten te smikkelen. De overigen die later aankomen, zoals ik, vinden een zitplek op een afgezaagde boom. De bolletjes en yoghurt zijn nauwelijks op of Piotr maant ons verder te gaan, want het is droog; of nee het is nat, maakt niet uit, we moeten weer op pad. Het productiebos verlatend belanden we in een natuurlijker bos. De toppen van de jonge sparren zijn met witte verf bespoten tegen vraat van reeën; de rode spiraaltjes in de boomtoppen zijn voor hetzelfde doel. Rolf heeft een vuursalamander gevangen die van hand tot hand gaat; het beest produceert een gif waardoor bijvoorbeeld de lynx hem uitspuugt. Boven op de berg als we uit het bos zijn, boven de boomgrens, komen we in een weilje waar het mooie hoge bergbeemdgras (*Poa chaixii*) en aarddistel (*Cirsium acuale*) ons begroet. Het blijft motten en het gaat waaien; Piotr besluit de kortste route terug te nemen. We dalen af. Plu op en weer in. En dan... in een stenen greppel glijd ik met mijn rechtervoet op een natte steen uit. Ik kletter eerst op mijn linkerzij, stuit terug en kom hard op mijn rechterbovenarm en schouder terecht. Mijn rugzak beschermt me weliswaar prima, maar toen klapte ik naar voren en kwam op het rechterdeel van mijn gezicht terecht en bleef even liggen. Ik mankeerde niets, maar kon niet overeind komen omdat ik mijn benen even kwijt was. Het bloedde flink op mijn rechterslaap, maar met een pleister erop was het incident voor mij afgesloten. Voorzichtig gingen we verder. Harro en Dirk waren eveneens uitgegleden. Uit het bos stuiten we op een drassig kalkmoerasje waar we heel even konden smullen van vetblad, parnassia, gele- en blauwe zegge, eenarig wollegras, bevertjes, geelhartje en ook *Ononis arvensis*, een soort stalkruid. We moeten doorlopen en dan zien we in het weiland iets héél bijzonders, meteen duiken we dit veldje in: gladiolen met fantastische lila bloemen oh zo schoon met tientallen tegelijk tegen een achtergrondje van hoorhoppers; *Gladiolus imbricatus*, nieuw voor mij en meteen de mooiste Poolse plant van deze reis! We duiken de bus weer in en komen in Jaworki aan. Nog in de bus zittend ziet Ineke, als enige van ons, opzij van het pension een echte vos.

Annie (met dank aan Cécile)

Woensdag 14 juli

Loodgrijs is de lucht met de belofte van regen, als ik opsta. Geen weer voor hemdjes of sandalen, maar meer voor lange mouwen en een regenjack. In ons onderkomen, wat sterk aan een blokhut doet denken (alles hout en huiden aan de muur) brandt de open haard. Het heeft absoluut sfeer, maar te zullen ontbijten (weer super, vandaag zelfs met roerei) bij het haardvuur is wel het allerlaatste wat ik had verwacht tijdens een zomervakantie in Polen! Inmiddels valt de regen gestaag. Hoewel hij er met zijn ijzeren discipline waarschijnlijk zelf totaal niet mee zit, wil Piotr ons, arme bloedjes, niet heel de dag in de regen laten lopen en heeft hij besloten, zijn aanvankelijke programma aan te passen. In plaats hiervan starten we met een bezoek aan één van de vijf bezoekerscentra van het Pieniński nationaal Park. Het centrum is betrekkelijk nieuw en gebouwd met geld van de overheid, ter compensatie van de aanleg van het Czorsztyn stuwwmeer. Geld om het centrum te onderhouden is er niet. We worden ontvangen door het hoofd van het centrum "and my good friend" zegt Piotr die ons in korte tijd een helder beeld geeft van de geologische en ecologische situatie van het oudste beschermde natuurgebied in Europa. Het is een rijk gebied waar 1100 hogere planten te vinden zijn en vele diersoorten. Elk jaar komen er nieuwe soorten bij, die soms zelfs nieuw zijn voor de gehele wereld. Het park is een mix van natuurlijke habitat en kunstmatige aanleg en reikt tot in Slowakije. Met dit land is een uitstekende samenwerking met betrekking tot het

beheer. We worden nog even losgelaten in de tuin, neuzen naar de grond, en daarna opnieuw de bus in. Het volgende bezoek geldt het stuwmeer in de rivier de Dunajec. Andrzej trapt voor ons plezier op de rem als er een zwarte ooievaar wordt gesignaleerd. Helaas, de vogel is nog maar amper gevangen in de verrekijkerlenzen, of hij wordt verjaagd door voorbijvarende rafters. Aan de oever van het meer "op deze plek wil ik dit aan jullie vertellen" doet Piotr, zelfs na al die jaren nog steeds geëmotioneerd, verslag hoe het kleinschalige landschap hier verloren ging, twee endemische soorten tot de helft werden gedecimeerd en drie dorpen moesten verdwijnen, dit alles tot meerder eer en glorie van het communistische bewind dat meer heil zag in een grote krachtcentrale. "Men had er natuurlijk voor kunnen kiezen, twintig kleine reservoirs aan te leggen, maar 'with their narrow minded view'" (hoeveel afschuw kan een mens in die woorden leggen) werd besloten tot één groot, indrukwekkend stuwmeer. De kosten stegen en daarmee ook de legalisatie om door te gaan. Tegenstanders, waarvan Piotr actief deel uitmaakte, mochten niets contra het project publiceren en moesten lijdzaam toezien hoe de vernietiging zich voltrok: "We were absolutely helpless." Het nabij gelegen kasteel Zamek Czorsztyn is het volgende programmaonderdeel. Nog grotendeels in tact, met dikke muren, diende het als verdedigingswerk. Onze lunchplek bevindt zich op een winderig terrasje van de lokale horeca. Piotr regelt koffie en thee en blaast na een krap half uur reveille voor de klim naar de Trzy Korony. De wolken hangen als rook boven de bergtoppen en er ligt sneeuw in de Tatra. Het pad loopt via een kloof naar boven te midden van de rijkgeschakeerde groentinten van de bossen. Bijna bovenaan moet tot mijn stomme verbazing entree worden betaald aan een jongen en een meisje die kennelijk voor dit doel, de hele dag in de kou en de nattigheid staan. Ze lijken er niet om te geven. De enkele zloty's geven toegang tot een vluggertje naar de top over een geheel van stalen trappen en bruggen, in plaats van voor berggeit te spelen. En passant passeren we één van de hotspots van Polen: *Gypsophila repens*, bloeiend tussen de rotsen. Het uitzicht op een hoogte van bijna 1.000 meter is andermaal adembenemend. Via een andere route dalen we af en is er weer flink gelegenheid, de geplaagde kuitspieren aan het werk te zetten. Dankzij het plenair overleg van gisteravond, blijft de groep wat beter bij elkaar en is er minder wachttijd. Margriet heeft aangeboden als laatste man te fungeren en heeft zich tot taak gesteld, Annie en Manuel bij de kudde te houden. "Do you want me open my illegal bottles of wine again?" vraagt Piotr, weer op de begane grond aangekomen; aangezien Pensjonat Koliba alleen maar over bier en verboden borrels beschikt. De vraag behoeft geen discussie en hij duikt een winkel in. Om 19.00 uur schuiven we aan tafel en wordt het diner opnieuw vergezeld door Stierenbloed.

Climacium dendroides

Rinie

Donderdag 15 juli

Het wil nog maar niet zomeren. Manuel's temperatuurmeter geeft op zijn kamer een herfstige 15° te zien en Cécile en Margriet hebben, gezien deze meteorologische waarden in hun slaapvertrekken, een tweede dekbed op de kop getikt. Het trieste weerbeeld heeft echter geenszins invloed op het hoge gehalte aan goed humeur.

Margriet meldt aan het ontbijt, een waterspreeuw uit haar slaapkamerraam te hebben gezien en Andrzej leert ons Pools: dziękuję (dank u wel), dzień dobry (goedendag) proze (alstublieft), na zdrowie (proost) boven een boterham met huisgemaakte jam. Er is wel een tong met de lenigheid van een slangenmens voor nodig om twee verschillende s-klanken binnen één woord voort te brengen. Els test haar pas verworven kennis op de bedienende meisjes, die haar pogingen wel waarderen. Annie en Manuel (zouden ze ook van planten drömen?) duiken tijdens het ontbijt al in de boeken. Vandaag krijgt de bus een dagje vrijaf en vertrekken wij te voet om 9.15 uur richting de Wawóz Homole-kloof. Onderweg hebben we vol zicht op een Geelgors met een snavel vol brood, die ongeduldig wacht tot wij zijn opgehoepeld, zodat hij zijn kinderen te eten kan geven. Onder het dak van een kerkje wat we passeren, huist een hoefijzerneusvleermuis. Het wordt een echte dierendag als we ook nog raven in beeld krijgen en een schaapskudde tegenkomen waarvan de bijbehorende herder aanvankelijk eerst voor een hert en later voor de bijbehorende hond wordt aangezien. De Homole-kloof wordt druk bezocht door toeristen en het traject is overeenkomstig comfortabel met houten bruggetjes wanneer het riviertje overgestoken moet worden. Piotr gunt ons een ruime koffiepauze op de hoger gelegen rotsen en iedereen kan hal fuurtje doen waar hij zin in heeft. Engelen zet in een kwartiertje het door Hans gevonden boompjesmos op papier en slaagt in een verbluffende gelijkenis. Emile rent even naar de top om van een energieoverschot af te komen. De tamme start van deze morgen, blijkt de spreekwoordelijke stilte voor de storm. Piotr loodst ons via diverse bergweertjes omhoog naar één van de zwaarste stukken van deze reis: lang, stijl, modderig en zo glad als een ijsbaan. De stevig aangetrapte helling met een hellingshoek van misschien wel 30 %, biedt nauwelijks houvast. Hij mag van mij direct in het Guinness Book met de vermelding, Meest Ontmoedigende Klauterpartij. Ik worstel me omhoog, hijgend, meter na meter. Als ik val, kom ik nooit meer overeind. Zijn dit drie schoentjes? Nee, vijf; minstens. Afzien is het gewoon. Het leuke van afzien is alleen, dat het achteraf pas leuk is. Intussen worstelt de rest van de groep met min of meer dezelfde problemen. En dan, onverwacht, gloort de top, Wysoka (1050m) de hoogste van Pieniński park, met alweer een wijds gezicht op de omgeving. De top is een echte, dat wil zeggen dat het een tamelijk krappe bedoening is. Als de schoolklas die wij eerder hebben gepasseerd, zich óók meldt voor het uitzicht, is het pas echt dringen geblazen. Piotr lost dat op door ons weer naar beneden te laten glibberen. De rest is makkelijk,

belooft Piotr, en dat klopt gelukkig. Onvermoeibaar blijft hij ons intussen wijzen op al wat opmerkelijk is. *Platanthera bifolia* (Welriekende nachtorchis), vertelt over het landschap, de ecologische gemeenschappen en wat zich verder voordoet. Het is

Piotr: "With their narrow minded view..." - *Gypsophila repens* - Kasteel Czorsztyn - Koffiestop

weer gaan regenen en de paraplu's komen te voorschijn. Een tijd lang lopen we langs de Slowaakse grens: rood-witte paaltjes met aan de ene kant een P en aan de andere kant een S. Het pad slingert zich ertussen door, het ene moment lopen we in Polen, even daarna in Slowakije. Het laatste stuk is een peulenschil. Langs het pad ligt een kaasmakerij. Een blik in de kleine slecht verlichte, rokerige ruimte, leert dat de arbeidsomstandigheden nog in de kinderschoenen staan. Twee mannen, beroete gezichten, de mouwen opgestroopt, kneden de kazen in de juiste vorm. Tegen het dak staan rijen kazen, eronder staat een bed. In ongeloof vraag ik me af, of de mannen hier ook slapen, maar het matras blijkt een ander doel te dienen. Voor enkele liefhebbers klimt één van de mannen halverwege een ladder, en kiept het benodigde aantal kaasjes van hun plaats om ze op het bed eronder te laten stuiten. Praktisch, dat wel ja, maar hoe onze Warenwet hier tegen aan zou kijken laat zich raden. We zetten de tocht voort en uiteindelijk arriveren we net na vijven in Jaworki. Ik laaf mij respectievelijk van binnen en van buiten aan een Pools biertje en een douche. Het diner is ook ditmaal uitstekend, zij het dat wij Piotr's wijn moeten ontberen. Gay, Dik en Els zetten na afloop een stemmige kanon in, maar worden ruw onderbroken door, uit de speakers met de nodige decibels voortgebrachte, Poolse schlagers waarmee de bediening ons denkt te plezieren. Na de koffie gaan sommigen naar hun kamer en zoeken anderen een plekje bij de open haard. Aan de overkant, bij het stemmig licht van een schemerlamp, verwerken Annie en Manuel de waarnemingen van deze dag. Tegen elven houden ook de laatsten het voor gezien en valt de rust over Pensjonat Koliba.

Rinie

Lunch aan de Slowaakse grens - ... met zicht op het berglandschap - *Aruncus dioicus* - Een zwarte ooievaar - Detail van het kerkje in Selkova - Annie, Ineke, Hans en Harro

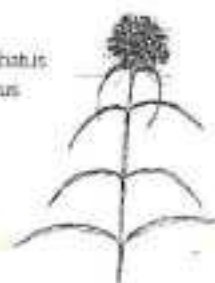
Vrijdag 16 juli

Het is onze laatste dag in het Pieniński National Park. De voorgaande dagen hebben we in het Poolse deel van het park gelopen, vandaag zijn we vooral actief in het Slowaakse deel. De bus brengt ons net buiten het dorp en lopend steken we even later de grens over. Onderweg vangt Roif in een kleine poel een Vuurbuikpad. Volgens mij de eerste vondst. Gay vertelt me dat ze een Paapje heeft gezien. Dat moet dus ook bijzonder zijn. De route die we lopen, loopt voor een deel net op de grens. We ontdekken fraaie *Esparcette* en *Bremraap*. Onze eerste stop is op een hoogte waar we een uitzicht rondom hebben. Als we de route vervolgen, verwijderen we ons van de grens en lopen door een open landschap. Na enige tijd komen we uit bij een parkeerplaats met een kiosk. We zijn nu aangekomen bij *Lesnicke Sedlo* wat ligt op een hoogte van 720 meter. Er zijn tafels en banken aanwezig en in

de kiosk zijn drinken en eetwaren te koop. We houden hier dan ook onze middagpauze. Het blijkt dat er ook interessant kaartmateriaal en boeken te koop zijn. Voor omgerekend slechts 15 euro schaffen Rolf en ikzelf een prachtig boek over de Tatra aan. We moeten echter verder want het is vandaag een lange wandeling en we zijn nog maar ongeveer op de helft. De weg, respectievelijk het pad, is gestoffeerd met bloeiende Chichorei, Wollige distel en veel bloemen die we al eerder hebben gezien. We komen aan bij de Dunajec rivier die hier tevens de grens vormt. We blijven op de Slowaakse kant en kunnen genieten van de prachtige veldjes Geitenbaard. Op de rivier die erg ondiep is, varen vloten waarop toeristen worden vervoerd. Geen wildwater gedoe zoals wij ons dat voorstellen bij het zogenaamde raften, maar rustig stroomafwaarts drijven en bijgestuurd worden door twee mannen met stokken. Aan de oevers zien we soms zwarte ooievaars. Waar de rivier een scherpe bocht maakt, kunnen we op de steile wanden zien hoe het gesteente geplooid is in vroegere geologische perioden. Een aantal van ons kan zien hoe een ringslang aan de overkant zich door het water beweegt. We zijn inmiddels zover gevorderd dat we bij een grenspost aankomen. Aan weerszijden wordt deze door iemand bewaakt. Piotr heeft echter zijn vrouw hier heen gestuurd en zij zorgt er voor dat we zonder problemen de controle kunnen passeren. Daarna is het nog een kwartier lopen naar de bus. Een korte rit met de bus brengt ons weer bij het pension. 's Avonds krijgen we de reeds eerder aangekondigde vismaaltijd. Helaas moeten we voor forel of andere verse vis nog geduld hebben tot het volgende pension.

Gerrit

Dianthus barbatus
ssp. *compactus*

Zaterdag 17 juli

Ook op deze dag was het ontbijt overvloedig (met als extra ook nog eens grote warme worsten) en konden we er weer voor uren tegen. Maar er werd niet gelopen maar gereisd. Afscheid genomen van de waterspreeuw en het heerlijk ruisende water dat ons nachtenlang in slaap hield. Snel passeerden we Szczawnica op weg naar Stary Sacz. Andrzej reed daar een langzaam rondje over het gezellige plein omzoomd door 18^e en 19^e eeuwse huizen. Een stadje om nog eens te bezoeken. Vandaar naar Nowy Sacz en via wegnummer 98 in oostelijke richting naar Gorlice. De hoofdroute verlatend komen we aan in Sękowa om onze eerste stop te maken bij een prachtig rooms-katholiek kerkje gebouwd in 1520, eenvoudig uit lank en spar opgetrokken en ambachtelijk met pen- en gatverbindingen in elkaar gezet. Binnen trokken een hoofdaltaar met onder andere Petrus, een zijaltaar gewijd aan Hubertus en een aantal wijdingskruisjes op de wanden de aandacht. Buiten bleek er een ruimte te zijn die vroeger voor overnachtingen gebruikt werd door de kerkgangers die in de loop van zaterdag uit de omgeving naar de kerk kwamen. In de 'tuin' stond een beeld van Jan Pawel II Papież met zijn typische glimlach. Je komt hem overal tegen in Polen. De 2^e stop was bij een oorspronkelijk Grieks-orthodox kerkje, gewijd aan St. Cosma en St. Damian. Piotr vertelt over de 3 torens die van opzij een min of meer rechthoekige driehoek vormen. Op de tegelvloer binnen op de knieën een biddende Pool, die zich ontpopt als koster/pastoor. Het kerkje wordt door katholieken gebruikt. De iconen bleken achter het altaar/tabernakel geplaatst te zijn. Verder veel polychrome beschilderingen en vrolijke witte en gele brede linten vanuit het centrum door de ruimte. Buiten - los van de kerk - een klokkentoren met 3 klokken, tevens ingang. Emile was aan het speuren en verstoorde het middagslaapje van 3 jonge ringslangen. Daarna weer in de bus op weg naar Sanok. Onderweg steeds een mooi zicht op Bieskidniski, een berglandschap met toppen van 700 tot zo'n 750 meter. In Sanok onze 3^e stop, alwaar ook tijd voor de lunch bij de ingang van het openluchtmuseum Skansen. Piotr had gezorgd voor een gids die zeer goed pools sprak, maar met simultaanvertaling was het heel goed te doen. Uit de uitleg werd ons heel snel duidelijk, welk een tragedie zich op het eind van de 2^e wereldoorlog zich in dit gedeelte van Polen heeft voorgedaan. Later tijdens de excursies in dit gebied en bij museumbezoek, werden we regelmatig geconfronteerd met het feit dat toen de totale bevolking gedeporteerd is. In het openluchtmuseum is dan ook nog veel van de oorspronkelijke bebouwing veiliggesteld, zoals het huisje annex werkplaats van meestersmid Mikotai Zarzyka, verschillende boer-

derijen - voor dieren was meer plaats ingeruimd dan voor de mensen -, een Grieks-orthodox kerkje en een schooltje. Er was ook plaats voor ooeivaars die moesten revalideren en sommigen hebben zich verwonderd over een hagedis die een grote regenworm aan het verslinden was. Na dit historische uitstapje ging het via Zagórz en Lesko (wegnummer 891), wegnummers 893 en 897 in één ruk door naar Pensjonat Lesny Dwór te Wetlina, waar we uitbundig verweikord werden door de eigenaar en zijn vrouw. Dat begon goed en het bleef goed, sterker nog: het was uitstekend. Een plekje om terug te keren en opnieuw te genieten van Bieszczadzki Park Narodowy.

Manuel

Zondag 18 juli

Mijn schrijfdag

Manuel: "Dik, mag ik je eraan herinneren? Dit is je schrijfdag."

Dik: ???...??. Tjeetje, en ik zei gisteren nog zo tegen jou...

Manuel: ... dat vergeet ik niet! Ha, ha, die Dik!"

Manuel: "Dik, mag ik je eraan herinneren? Dit is je schrijfdag."

Dik: "Waar voor de donder is mijn notitieboekje? Dit wordt mijn schrijfdebuut op Poolse bodem."

Manuel: "Dik, mag ik je eraan herinneren? Dit is je schrijfdag."

Dik: ???...??. Tjeetje, en ik zei gisteren nog zo tegen jou..

Manuel: ... dat vergeet ik niet! Ha, ha, die Dik!"

Openluchtmuseum Stansen

Pools onthaasten

Toegangskaarten aanschaffen voor toegang tot de Parku Narodowego.

Twee Poolse jongelui draaien en stempelen, stempelen en draaien er langdurig op los.

Achter ons groeit de rij wachtende Polen.

Toegangskaarten aanschaffen voor toegang tot de Parku Narodowego.

Geduld is een schone zaak en schenkt het mensdom veel vermaak.

Hier weet men nog wat onthaasten is.

Toegangskaarten aanschaffen voor toegang tot de Parku Narodowego.

Twee Poolse jongelui draaien en stempelen, stempelen en draaien er langdurig op los.

Wandelschoenen (1)

De mijne

Zitten als gegoten

Geen centje pijn gehad

Heerlijk

Wandelschoenen (2)

Pools meisje

Met blote voeten

In van die badslippers

Blaren

Plantaardig

Hup, daar gaan Annie, Margriet en Manuel weer. Duiken met het hoofd recht op tussen de bloemen en kruiden.

Word je daar nou niet bijziend van?

Hup, daar gaan Annie, Margriet en Manuel weer!

Hoor hun gejubel: "Kijk, die viooltjes, die staan vast in onze bergflora."

"Kom eens in mijn Delftse tuintje kijken, violen zat," denk ik.

Hup, daar gaan Annie, Margriet en Manuel weer. Duiken met hun hoofd rechtop tussen de bloemen en kruiden.

Piotr

"Okay, my dear Hollandetsky.
Just follow me!"

Niet te vergelijken met ons steenkool Engels.

"Okay, my dear Hollandetsky.

Ket jest wazny 6 dni na 4 wejscia."

?? Mijn Pools is ook al niet meer wat het was.

?? Mijn Pools is ook al niet meer wat het was.
Okay, my dear Hollandetsky.

Just follow me!

Paapje

Rooms katholiekje

Kan ook vliegen

Is dat geen wonder?

Zaligverklaring

Malkezen

Pools echtpaar

Met mountain bikes

Hoog tegen de bergwand

Echtscheiding

Dik

Wolf - *Dentaria bulbifera* -
Zicht op de Kremenaros

Maandag 19 juli

Vandaag een hele dag excursie in het voor gewone toeristen verboden beekdal van de Gorna Solinka en het bosreservaat Moczarne: dus als het ware "achter de ikonostase" van het Bieszczadzki Nationaal Park. Dit kon dank zij de begeleiding door bosreservaatbeheerder ing. Kalinowski, één van de in dit park actieve districtsbeheerders. De bus reed ons zover als kon langs een oud houtvesterspoorlijntje omhoog, het beekdal in. Het zeer speciale karakter van deze dagtocht werd geaccentueerd door de verwachting sporen te zien van grote zoogdieren. Die verwachting werd niet beschaamd. In de onverstoorde Moczarne-vallei troffen we twee bevendammen. Troebel water verried de activiteit van bevers in de voorafgaande nacht. Bevers zijn in dit gebied vanaf de 80-er jaren hergeïntroduceerd. De hier aanwezige beverfamilie was hier vijf à zes jaar geleden gebracht; inmiddels uitgebreid met twee jongen. De volwassen bevers wegen overigens 25 kg. Ter plekke introduceerden wij het normgewicht

van $2 \times B = 2B$ als zijnde geschikt voor een aangenaam verloop van deze klimdag. $2 \times B > C$ ($C = Cécile$). We troffen vervolgens een afdruk van een wolvenpoot en enkele afdrukken van de bruine beer (enkele dagen oud). Oude "koeienvlaaien" zouden eveneens van bruintje afkomstig kunnen zijn. Dat gold eveneens voor een omgekeerde grote steen waaronder voor bruintje lekkernijen zoals larven verscholen zaten. Voor een enkeling (Emile) leek dit alles wat té exclusief, getuige zijn constatering dat de boswachter vanochtend extra vroeg was opgestaan. Was de blubberige gang langs de Górna Solinka nog enigszins ontspannen, daaraan kwam spoedig een eind toen wij het eigenlijke bosreservaat betraden. Dit was al meer dan 50 jaar strikt reservaat, dus zonder menselijke invloed. Enorme boomreuzen werden afgewisseld met veel dood hout in diverse stadia van ontbinding, vaak zo zwaar bemost en weggerot dat je er gewoon doorheen trapte. Als Livingstones baanden wij ons een pad door deze indrukwekkende wildernis met soms zeer spanningverhogende diersporen zoals door beren afgekrabde spar- en lariksstammen - zeer gewild door hun vitaminerijke sapstromen en een badkamer voor herten. Na een pauze van circa 40 minuten ploegden en zwoegden wij ons door het woud omhoog naar het hoogste punt: de Krzemieniec of Kremenaros (1221 meter): het drielandenpunt van Polen, Slowakije en Oekraïne. Manuel Kneepkens kreeg in het zicht van deze haven nog een scherpe tak in zijn aangezicht. Daarna was volgens Piotr "de hel over". Op het drielandenpunt was het een druk heen (en weer) geloop van vele (il)legalen (aldus Dik Scherft). Wij bekwamen van deze "bloody" stijging (bloed, zweet en tranen) door een slok van ons kostbare mineraalwater; de boswachter door een neut wodka met thee erover, een verleiding die ook Els Creutzberg daartoe aangespoord door Kalinowski niet kon weerstaan. Na de nodige foto's van een iegelijk vóór de pilaar op het drielandenpunt vervolgende wij onze route over een echt pad (!!!) naar het hoogste punt van de excursie (Wielka Rawka, 1307 meter), al lopend over de grens van Polen met de Oekraïne. Van hieruit begon de - niet minder vermoeiende - afdaling. Reeds halverwege de helling begroetten wij met gejuich de van verre goed zichtbare witte bus, die al kwam aanrijden. De drie schoentjes van deze dag stonden met de punt sterk omhoog en omlaag, redelijk schots en scheef en getooid met mos en modder.

Haro

Dinsdag 20 juli

Als ik 's morgens de gordijnen open doe, is de lucht helder. Vanacht is er orweer geweest, maar dat heeft geen verkoeling gebracht. Het is al vroeg drukkend warm. Na de lange wandeling gisteren zal het vandaag rustiger worden, dat heeft Piotr ons beloofd. We vertrekken om 9.00 uur per bus naar Ustrzyki Górne en gaan daarna het dal in waar de Wolosaty stroomt. Een dal waar tot 1947 veel mensen hebben gewoond maar nu staan er in het eerste gehucht, Berezky, slechts enkele huizen en schuren, meestal van hout. De graslanden groeien hier dicht met bomen. We rijden door een prachtig natuurgebied met een bewogen menselijke geschiedenis. Aan het einde van het dal staan meer huizen, minder traditioneel gebouwd. Piotr vertelt ons dat het een gewild vakantieoord is voor rustzoekers. We rijden naar de brug over de San, maar die blijkt deels open te liggen om gerepareerd te worden. Een hek om doormijden te verbieden wordt door de bruggenmakers bij het zien van onze bus onmiddellijk geplaatst. Onze chauffeur, Piotr en de bruggenmakers overleggen even met elkaar, waarna de bus heel voorzichtig over de nog vastzittende planken wordt gereden. Terwijl we met enige spanning uit het raam kijken of het wel goed gaat, wordt plotseling geroepen dat een hert de ondiepe San oversteekt. Velen hebben het dier in het opspattende water gezien, een leuke waarneming. Later komen we een hert alleen in een museum en aan de wand in een Joods restaurant in Kraków tegen. Even later stoppen we om een houten kerkje met kerkhof te bekijken. Het is een Cerkiew Bolkowska. Het kerkje is dicht. Buiten is een overdekt podium gemaakt dat nog ongeveerd is, waarschijnlijk voor openlucht diensten. Vroeger stond hier het dorpje Smolnik. Maar dat is deels verdwenen. We nemen een bloemrijk kerkenpad om uiteindelijk weer bij de bus uit te komen. We rijden verder langs de San het bos door en komen een houtskoolbrandenij tegen. Op ons verzoek wordt er even gestopt om er

een kijkje te nemen. Vier stoomspuwende ketels staan op een rij. Stapels hout liggen klaar voor de volgende ronde. Grote blauwe zakken houtskool liggen opgestapeld om afgevoerd te worden, klaar voor de barbecue. Een curiositeit is de vrachtwagen waarmee hout uit het bos vervoerd wordt. Samen met de 'Poolse Porsch' wordt die op de foto gezet. "Let's continue" is het bevel om weer naar de bus te gaan. Na een poos rijden we het bos uit en zien een grotendeels verlaten gebouwencomplex. Het blijkt een voormalige strafgevangenis te zijn. Politieke gevangenen werden verplicht op de boerderijen te werken. Velden richting de San waren bedoeld voor de veeteelt, voor zover het niet te nat was. De tocht gaat verder door het dal van de San en we stoppen bij een beschermd hoogveen reservaat. Dat is een bijzonder sappig terrein, bultig en erg lekker ruikend, met Veenmos, Moerasrozemarijn, Lavendelheide en Rijsbes. Een juweeltje om te zien. De Rijsbessen zijn rijp en smaken

heerlijk. Later gaan we nog even een houten vloodertje op, een officieel pad voor bezoekers maar dat levert geen extra waarnemingen op. We vertrekken weer. De geasfalteerde weg verandert al snel in een weg vol kuilen. Onze chauffeur kan slompen. Nu komt het echt aan op stuurmanskunst. Waarschijnlijk vindt hij dat ook wel leuk. We stoppen op een parkeerterrein dicht bij de grens met Oekraïne en lunchen daar ook. Met verrekijkers wordt de omgeving afgezocht op bijzondere vogelwaarnemingen. Voor de floristen is er nog weinig te zien. Na de lunch begint de wandeling die volgens planning twee tot twee-en-half uur zal duren. Al snel zien we een adder de weg oversteken. Het dier is ongeveer vijftig centimeter lang en laat zich goed bekijken. Na het bosgedeelte komen we in het open veld. Bloemrijk, en met mooie uitzichten. Links zien we de Oekraïne, de San als grensrivier en de spoorlijn waarover veel soldaten vervoerd werden naar het front. Men draaide onder andere hier 'warm' in de tijd van de koude oorlog. Een hoog hekwerk, verlaten gebouwen en een uitkijktoren staan er nog als overblijfselen van die politiek gespannen tijd. Sinds 1 mei 2004 is het de grens tussen Oost en West Europa. De grens wordt nu aan Poolse zijde (met steun van Brussel) strenger bewaakt. In dit gebied hebben wij echter niemand gezien. Op ons pad komen we een kerkhof tegen. Er heeft ook een kerk gestaan maar die is tijdens de Tweede Wereld oorlog verbrand. De kerk en het kerkhof behoorden bij het dorp Benlowci. De bevolking is in

1947 gedeporteerd door de Russen. Opvallend is een deel van een stenen doopvont met op de zijkant een grote vis gegraveerd. Ik sprenkel er wat van mijn drinkwater over en leg er symbolisch een bloem bij. We lopen door, maar onweer nadert. In het bos voelen we ons iets veiliger dan in het open veld. We lopen over een pad dat vroeger een half verharde weg is geweest naar Beniowci en komen op een brede weg uit (nu een belangrijke grensweg) waar iets verderop barakken en een groot huis staan, overblijfselen van vroegere activiteiten aan de grens. Nu verblijft er jeugd in de zomervakantie. Met enkele mensen kijk ik in de barakken: ijzeren doorzakbedden met matrassen vol krakend stro. Kaal, oud, vervelend en ongezellig. Dan moeten we doorlopen want het onweer komt steeds dichterbij. De lucht is boven Oekraïne zeer donker maar bij ons, net over de grens, schijnt nog steeds de zon. Dat geeft mooi licht om te fotograferen. Daar is maar even tijd voor want de regen-gordijnen zijn al in aantocht. Het blijft lang spannend of het onweer over ons pad zal trekken. Dat gebeurt net niet. Het gaat wel regenen. Iedereen loopt snel door en dan..... rijdt de bus ons tegemoet. Wat een service in 'nood-situaties'. Als we weer terugrijden is de weg veranderd in een snelstromend 'beekje'. Hoe diep de kuilen zijn in het slechte wegdek, is niet meer te zien. Onze chauffeur heeft weer belevenisvolle momenten en kan later over dit rijavontuur vertellen. Als de weg er weer wat normaler uitziet kan de vaart er in komen en rijden we na een lange rit weer naar huis. Het is een dag geweest waarop w

Engelen

Woensdag 21 juli

"It's time to go! Follow me!"
 All followed Piotr except three,
 who would rather stay at home and rest
 and avoid the climbing to the crest.
 Ons werd gezegd, het wordt een zware dag,
 toen men gisteren de toppen liggen zag.
 Vandaag met de bus naar Wolosate, de start,
 maar eerst de stempels, elke kaart apart.
 Dan begint de langzame klim omhoog,
 terwijl het zonnetje brandt aan de hemelboog.
 Nieuwe species worden bekeken:
 Scorzonera rosea (schorseneer, voor de leken)
 Urine odorata ssp. Carpathicum (van Margriet).
 Maar om 11.30 uur geloof je je ogen niet:
 op de Tarnica staan we, 1346 meter hoge top,
 kaalgetrapt van boven, maar rondom zicht volop.
 Veel klimmers staan daarboven te genieten van het
 zicht.
 Ook drie nepsoldaten met de neppeweren opgericht.
 25 minuten, dan is het: "follow me!"
 en voort gaat het, ondanks zere voet of knie.
 Onder de Kopa Bukowska mogen we zitten,
 om een broodje te eten of om een kwartiertje te
 pitten.
 Geen tijd voor een tekening of ander vermaak:

Uitzicht op de Tarnica

de tocht te volbrengen is een heilige zaak!
 Om 14.00 uur is de Halicz (1333 meter) bedwongen,
 ook daar wordt het prachtige uitzicht bezongen.
 De tocht van gisteren is goed te zien,
 Als ook de Karpaten in de Oekraïne.
 Sedum vabaria, Empetrum hermaphroditum, o jee,
 Vaccinium vitis-idaea en Campanula polymorpha, ach
 nee,
 Alnus viridis moet ik ook nog noemen,
 En wellicht nog andere door mij vergeten bloemen.
 Een stelletje raven liet zich ook nog zien,
 en een niet geïdentificeerde roofpiet, een adelaar
 misschien....
 Deze bergkruistocht eindigt bij een lang, verhard pad.
 Inmiddels heeft iedereen het wel gehad.
 Als de nood het hoogst is, is de redding nabij:
 Andrzej staat er met zijn bus en maakt zo iedereen blij.
 Eenmaal terug, na de maaltijd, een romantisch besluit:
 Een kampvuur luidt ons verblijf daar uit.

Gay

Donderdag 22 juli

Vroeg op, inpakken, ontbijten en wegwezen: Afscheid van Lesny Dwór, het prettige landhuis waar we de laatste 5 dagen hebben overnacht en waar we bij konden komen van de prachtige, onverwacht lange wandelingen. Vanuit de bus een laatste blik op de Polinina's, die bloemenweiden, waar je zo graag heel lang had willen toeven. Voorbij de plek waar de eerste bizona's waren uitgezet, alweer voorbij nesten met ooievaars, hele families en ook voorbij die boer, die het hooi nog met een paard keerde. Het plaatsje Lutowiska laat heel duidelijk de mix tussen vroeger en nu zien: naast een gekleurd kerkje en prachtig bewerkte oude, wat rommelige houten huizen zie je strak betonnen flats staan, netjes in het gelid. Een stukje verder opeens "Ja-knikkers", die dus . En nog steeds is in de verte, wazig, de grens van Oekraïne in zicht en zien we in de dorpjes de gloednieuwe gebouwen, gebouwd met geld van de EU, om deze grens goed te kunnen bewaken: vooral geen mensen via die grens Europa binnen! Een hoofdstuk apart zijn al die kleurige tuintjes waar we langs komen, vol "gewone" bloemen: knal oranje Afrikaantjes, goudsbloemen en Oost Indische kers, rode, roze en gele dahlia's, paarse clematis, roze hortensia's, stokrozen, struik- en klimrozen, geraniums, vlijtige Liezen en ook zo hier en daar een klimmende, rood bloeiende snijboon er tussen door. De feestelijk ogende kerkhoven staan ook vol met dit soort bloemen, maar dan wel van plastic. Behalve dan die indrukwekkende begraafplaats die we 's middags, vlak voor Przemysl hebben bezocht. Dat was een plek, waar in de eerste wereldoorlog gesneuvelde soldaten van verschillende nationaliteiten, per nationaliteit op een eigen, zeer goed onderhouden hof (zonder plastic bloemen!) zijn begraven. Maar eerst was er nog dat leuke museum van de club van Piotr, plaatsnaam vergeten, waarin met foto's, schema's, tekeningen, stenen, opgezette dieren, gedroogde planten e.d. nog eens een overzicht gegeven werd van dat vele dat we de laatste dagen gezien, gehoord en aan den lijve ondervonden hebben. Zeer de moeite waard. We lunchten bij een plaatsje Posada Rybotycka, op een muurtje dat rondom een vestingkerkje uit de 16^e eeuw stond. Heel dikke muren, kleine deuren en bovenin schietgaten, verwezen naar een roerig verleden. Oude, kroestige linden, een

Op de flank van de Halicz- Kopa Bukowka - Lunch op de top -
Op weg naar de Tarnica - Scorzoneria rosea - Start bij Wolosate

Kasteel Lańcut - Plein in Przemysl - Lunch bij het kerkje Posada Rybotycia -
Leonurus cardiaca - Restaurant Ariel in de Joodse wijk Kazimierz te Kraków

muis, een hagedis, een slang, een paar mooie vlinders en vast ook nog wel een paar bijzondere mosjes en/of plantjes maakten het geheel tot een extra gedenkwaardige lunchplek. Weer verder, op weg naar Przemysl. Een stop, om de verschrikkelijk barokke kerk "Kalvaria te Deum nostramus" te bekijken, een voor rooms-katholiek Polen kennelijk belangrijke kerk. De Paus was daar ook! We rijden nu door een steeds drukker wordend deel van Polen. Er waren hier geen deportaties, de boeren konden hun landerijen blijven bebouwen en alles ziet er welvarender uit. Ten slotte, na het al eerder beschreven bezoek aan de militaire begraafplaats, komen we in Przemysl aan en vinden Andrzej en Piotr ons hotel. We zijn vroeg genoeg om voor het avondmaal nog een wandeling te maken door het park van een in de buurt gelegen "Magnaat", een na de 2^e wereld oorlog onteigent landgoed dat nu, na diverse eigenaren, grondig blijkt te worden gerestaureerd. Een heel apart geheel. Of je het nu mooi vindt of niet, het park er omheen is aardig en staat vol met oude bomen. Bij de grote vijver lijken een paar bijzondere vogels te zitten, maar helaas, geen kijkers bij ons. Als toetje, op onze sandalen langs de stenige oever van de rivier de San terug naar het hotel. Nog eens langs golvende korenvelden, langs het graf van het beroemde paard Rall van Sapoeha, dat samen met zijn meester wel 1.000 Bolsjewieken versloeg en hier zijn nek brak, langs een heel bijzondere boomsoort en dan nog het laatste stukje met de bus... Het avondmaal staat klaar en zo eindigt de 12^e dag van onze reis.

Els

Vrijdag 23 juli

Na een uitstekend ontbijt gingen we op stap om het stadje Przemysl te bezichtigen. Het regende, dus verkozen we het busje in plaats van lopen. Przemysl is een schilderachtig stadje gelegen aan de San rivier met ± 65.000 inwoners en een Oekraïenische minderheid. Het centrum met zijn talrijke kerken is nog grotendeels in tact

gebleven. De eerste kathedraal die we bezoeken is de "St. Nicolaas en de maagd Maria"kerk. Deze dateert uit de 15^e eeuw en is omgevormd van gotische stijl naar de barok stijl. Daarna bezochten we de karmelietenkerk "Santa Theresa" die nu een Grieks-katholieke kerk is. Deze behoorde vroeger aan de Oekraïeners, daarna is het tijdelijk een katholieke kerk geweest maar door de paus weer als Grieks-katholiek teruggegeven. Voorts hebben we de franciscaner kerk bezocht en het kasteel waarin een lokaal theater is gevestigd. Omstreeks 11 uur vertrokken we voor onze terugreis richting Kraków. Bij een oud kerkje aan een verlaten weg zijn we gestopt voor een korte pauze. Inmiddels was het weer zonnig geworden, we troffen daar als een nieuwe vondst Hartgespan aan, een plant van iets voedselrijkere grond. En in de lucht vlogen nog enige roofvogels zoals de schreeuwarend en enkele buizerds. De volgende stop was Lańcut. Daar hadden we 1 ½ uur de tijd om de prachtige kasteeltuin te bezoeken (tegen betaling) en om onze lunch te nuttigen. Het kasteel werd gesticht door koning Kazimier de Grote. Daarna kwam het in bezit van diverse adellijke Poolse families. In de tweede helft van de 18^e eeuw werd het ingericht als residentie van Polen en genationaliseerd. Het culturele leven bloeide op en er werden ontvangsten en concerten gehouden voor buitenlandse hoogwaardigheidsbekleders. Het park is in Engelse stijl aangelegd en is ± 30 ha groot en heeft veel monumentale bomen. In het park is onder andere een wereldberoemd rijtuigenmuseum gevestigd. Omstreeks 14.45 uur verlieten we deze imposante plek om onze reis richting Kraków voort te zetten (± 200 km). De snelweg werd genomen om zo spoedig mogelijk weer terug te zijn in Kraków. Piotr vertelde tijdens de rit dat in één van de stadjes die we passeerden, een waarschuwing voor overstekende bevers was geplaatst bij een brug. Om 17.30 uur bereikten we ons hotel vlakbij het centrum. Enkelen van onze groep gingen lopend naar het centrum. De overigen gingen met het busje omstreeks 19.45 uur naar een joods restaurant waar we gezamenlijk het diner zouden gebruiken. Dit restaurant genaamd Ariel, was gelegen in de joodse wijk van Kraków: Kazimierz. We aten in de bovenste zaal die was opgesierd met opgezette hertenkoppen, diverse uilen, een fazantenhaan en een auerhaan en schilderijen met jachtaferelen. Na een overheerlijke soep genuttigd te hebben, kwamen er nog enkele muzikanten die nog oud Jiddische liederen en muziek ten gehore brachten. Wij genoten inmiddels van de voortreffelijke maaltijd en de entourage eromheen. Het was een heerlijke afsluiting van een bijzondere dag en daarna werden we veilig en wel naar ons Hotel Petrus vervoerd per bus.

Simon

Zaterdag 24 juli

Het is al weer de laatste dag van een fantastische vakantie. Bij het openslaan van de gordijnen staat Hans al buiten bij een populier. Welke zou dit zijn? Hij ruikt aan een blaadje, hij verfrumfelt het blaadje tussen zijn vingers, hij proeft het in zijn mond en dan weet hij het zeker; het is een balsempopulier (*Populus trichocarpa*). Een populier die vooral in het voorjaar lekker zoetig geurt. Voor het eerst splitst de groep zich in tweeën. Een klein groepje gaat Kraków op eigen gelegenheid verkennen en de anderen vertrekken richting Wieliczka zoutmijnen. De zoutmijn dateert uit de 2^e helft van de 13^e eeuw maar al in een eerder stadium was deze plek bekend als zoutplek. Het zou de heilige Kinga zijn die deze zoutplek als eerste ontdekte. Deze Hongaarse prinses was op zoek naar een verloren ring en vond deze diep in de grond terug in een brok zout. Nu is Kinga de beschermheilige van de mijnwerkers. De eerste indruk die de mijn van binnen maakt, is grijs. Het is er niet koud, wel fris; met een constante temperatuur van 14 graden. De totale lengte van de mijngangen is 250 kilometer, dit is de afstand van Kraków naar Warschau. Generaties mijnwerkers hebben in de loop van eeuwen, gangen en ruimtes uitgehold, er in gewerkt en ook veel angsten gekend. De mijn heeft 9 niveaus, waarvan de bovenste drie bezocht kunnen worden. Over

Hieracium aurantiacum ssp.

houten trappen met in totaal 320 treden, kom je in ruimtes terecht die ontstaan zijn door de zoutwinningen. Dit zijn de zogenoemde kamers. Deze kamers zijn met prachtig beeldhouwwerk versierd, meestal door de mijnwerkers zelf gemaakt, maar ook wel door kunstenaars. De hoogste zaal is 36 meter. Twee broers, beide mijnwerker, en een kunstenaar hebben één zaal als kapel ingericht en versierd met fresco's en heiligenbeelden. De kroonluchters zijn er van zoutkristallen gemaakt. Enorme houtconstructies zorgen er voor dat de ruimtes niet instorten. Werken in de mijn was gevaarlijk, maar werd ook bedreigd door vuur, water en mijngas. Vuur was moeilijk te doven. Mijngasdampen werden tegengegaan door lange stokken met natte vezels te gebruiken. Voor het vervoer van het zout gebruikte men paarden die al jong de mijn ingingen om er nooit meer uit te komen. Maar ook mensen met sleden werden ingezet. Nog verder naar beneden zijn er plekken ingericht waar mensen met ademhalingsproblemen kunnen kuren. We zaten ongeveer 130 meter onder de grond toen we in oude mijnwerkersliftjes, meer een soort kooitje, naar boven werden gebracht. Het afscheidsdiner werd genuttigd op de binnenplaats van een leuk restaurantje, zoals er zoveel in Kraków zijn. Opnieuw verrukkelijk Pools eten met natuurlijk een paar bedankwoordjes richting Piotr en Emile. Harro memoreerde bij Piotr vooral zijn enthousiasme en enorme kennis over het gebied; "It was also very nice to be received by the local professionals in the nature reserves and visitor centres. Last, but not least we enjoyed our visits to the most forbidden en secret spots within nature reserves, to have seen the prints of bears, wolves, deer etc. The undisturbed woods and splendid mountain tops". Margriet bedankte Emile. Het was zijn eerste reis als gids maar hij mocht het volgens de groep vaker doen. De chauffeur werd in de bus door Dik met een geestig speechje verrast. En toen gingen we in de slaaptrein een warme nacht tegemoet en weer terug naar ons overvolle Nederlandje.

Ineke

De joodse wijk Kazimierz - 130 meter onder de grond - Het Sukiennice (lekenhal) - Muzikanten en één van de vele rijtuigen in Kraków

Zondag 25 juli

Ja, deze keer is er echt goed tot redelijk geslapen, bleek toen we elkaar bij het wakker worden informeerden. Een al aangeklede vroege vogel kondigt vanaf het gangpad zeer voortijdig de paspoortcontrole aan. Cottbus, we zijn al weer in Duitsland. Er is een rij voor de wasruimte. Scheren en haren kammen blijkt ook te kunnen met het raam van de treincoupé als spiegel. Handigers klappen in een handomdraai de middelste bedden weg, wat een zitruimte! Er blijkt redelijke koffie aan boord en al spoedig is er weer oog voor de natuur. Plantagebos, dunne vliegdennetjes en gewone sylvesters stellen de bomen- en plantenspecialisten in overleg vast. Een weg te gooien appelklokhuis roept herinneringen op aan onze wandeling in het Ojcowski National Park bij Kraków. Daar waren opvallend veel klokhuisappelboompjes, nu door ons spontaan *Malus Touristicus* gedoopt. De gesprekston wordt serieuzer. Op het terrein van het Krakówse museum is niet alleen een pendant van de Mona Lisa te vinden, de dame met het hermelijntje, maar ook een nieuwe plantensoort: *Campanula serrata* (uw verslaggeefster staat niet voor de juistheid van deze benaming in). Afrondende zaken worden doorgenomen. De plantenlijst moet met een verwijzing naar de website naar onze Poolse gids Piotr gestuurd worden. En op de reünie maken we een selectie van foto's voor Piotr. Verschillende drukken van Bergblumengidsen worden vergeleken. Stipt 8,10 uur arriveren we op Berlin Lichtenberg. Geroutineerd stappen we over op de S Bahn. Op het Ostbahnhof moeten we twee uur wachten. Na het formieren van een kofferwacht worden de voorzieningen op dit mooie nieuwe station geïnspecteerd: verse broodjes, een nieuwe krant en hypermoderne toiletvoorzieningen. Het vlooiemarktje buiten het station wordt druk bezocht. De Duitse spoorwegen hebben nog twee verrassingen voor ons in petto. De klimaatregeling in ons treindeel blijkt op korte termijn onherstelbaar ontregeld. In een luxe-treinsauna stomen wij slaperig op naar Duisburg, met jawel, vertraging. Het wordt spannend. De krachtdadige conductrice weet te bewerkstelligen dat de trein naar Amsterdam op ons wacht. De reisleader splitst ons efficiënt in 4 uitstapgroepjes. Pff, trein gehaald. Dag, dag, tot de reünie. Een flinke groep noorder- en oosterlingen stappen in Arnhem uit. De midden-Nederlanders verlaten ons in Utrecht. Op Amsterdam CS nemen de laatste drie reizigers hartelijk afscheid. De reis is ten einde.

Cécile

Huperzia selago

Waarnemingen planten

Verantwoording en literatuurlijst

De plantenlijst is als volgt tot stand gekomen. Van de plantensoorten die in het veld op habitus herkend zijn, zijn de namen genoteerd. Vaak werd ter controle nog naar beharing, vorm van de stempel, kleur van olieklieren, vorm van de bloem e.d. gekeken om e.e.a. te checken. Bij twijfel werd, wanneer daar tijd voor was, ter plekke gedetermineerd met behulp van literatuur (2-5-7a-7b-9, zie onder). Bleef er twijfel, dan werd materiaal meegenomen. Dat gebeurde ook met planten die niet vaak of nog nooit gezien waren en uiteraard ook de plantensoorten van 'moeilijke' geslachten zoals *Carex*. In de loop van dezelfde avond werd het meegenomen materiaal gedetermineerd en meestal van een naam voorzien. Bleek er onvoldoende materiaal meegenomen te zijn, dan werd er geen naam genoteerd, maar werd later opnieuw materiaal verzameld om tot een verantwoorde keuze te komen.

Wanneer een plantensoort onder verschillende namen bekend is, hebben we als volgt gehandeld: komt de soort in Nederland voor dan geldt de naam zoals die in Heukels (zie 4) staat. Komt de soort niet in Nederland voor, maar staat deze wel vermeld in de Flora Helvetica (zie 3), dan is gekozen voor de Flora Helvetica. Daarbij is vaak vergeleken met 7a-b. In alle andere gevallen heeft de plantensoort een naam gekregen die in de rest van de literatuur gevonden is.

De samenstellers van de plantenlijst hebben ook dankbaar gebruik gemaakt van het materiaal dat anderen uit de groep aangedragen hebben, dan wel ons gewezen hebben op plantensoorten die we over het hoofd zagen.

Ten slotte: de getallen in de datakolom van de plantenlijst is de datum waarop de plant de eerste keer met zekerheid is gezien. De plaats waar de plant gevonden is, is af te lezen in het reisschema voorin dit verslag. De plantenlijst is alfabetisch op soort gerangschikt. Sommige mensen prefereren een plantenlijst die op familie is gerangschikt. Op verzoek willen de samenstellers een dergelijke lijst produceren. Men neme contact op met Annie Vos (tel.: 0598-618009) of met Manuel Kneepkens (tel.: 0314-662958).

Geraadpleegde literatuur:

1. Anon. - Polish Flora/checklist (diskette).
2. Grey-Wilson, Chr. en M. Blamey - Pareys Bergblumenbuch, 1980, Hamburg.
3. Lauber, Konrad en Gerhart Wagner - Flora Helvetica, 2^e dr., 1998, Bern.
4. Meijden, R. van der - Heukels' Flora van Nederland, 22^e dr., 1996, Groningen.
5. Mirkowie, Halina I Zbigniew - Rośliny gór polskich, 2000, Warschau.
6. Oberdorfer, E. - Pflanzen-sociologische Exkursionsflora, 7^e dr., 1994, Stuttgart.
7. Rothmaler, W. Exkursionsflora von Deutschland:
a- band 2: Gefäßpflanzen: Grundband; 9^e dr., 1994, Stuttgart.
b- band 3: Gefäßpflanzen: Grundband; 15^e dr., 1994, Stuttgart.
8. Senghas, K. en Seybold, S. - Flora von Deutschland und angrenzender Länder (Schmeil-Fitschen, 89^e dr., 1993, Heidelberg-Wiesbaden.
9. Szafer, W., Kulczynski, S. en B. Pawlowski, 1953, Rosliny polskie. PWN, Warszawa.

Waarnemingen planten

Het dagnummer geeft de dag aan waarop de plant zeker is aangenomen.

De plant kan eerder gezien zijn maar is niet genoteerd of op een andere manier vastgelegd.

Voor de exacte plaatsaanduiding zie het 'reisschema'.

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Acer platanoides</i>	Aceraceae	Noorse esdoorn	12	1
<i>Acer pseudoplatanus</i>	Aceraceae	Esdoorn	12	2
<i>Achillea millefolium</i>	Asteraceae	Duizendblad	12	3
<i>Aconitum gracile</i>	Ranunculaceae		12	4
<i>Aconitum variegatum</i>	Ranunculaceae		19	5
<i>Actaea spicata</i>	Ranunculaceae	Christoffelkruid	12	6
<i>Adenostyles alliariae</i>	Asteraceae	Grijze klierstijl/ Grauer alpendost	18	7
<i>Aegopodium podagraria</i>	Apiaceae	Zevenblad	12	8
<i>Aethusa cynapium</i>	Apiaceae	Hondspeterselie	13	9
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Rosaceae	Gewone agrimonie	12	10
<i>Agrostis capillaris</i>	Poaceae	Gewoon struisgras	13	11
<i>Ajuga genevensis</i>	Lamiaceae	Harig zenegroen	16	12
<i>Ajuga reptans</i>	Lamiaceae	Kruipend zenegroen	12	13
<i>Alliaria petiolata</i>	Brassicaceae	Look-zonder-look	12	14
<i>Allium montanum</i>	Liliaceae		12	15
<i>Allium victorialis</i>	Liliaceae		18	16
<i>Alnus glutinosa</i>	Betulaceae	Zwarte els	16	17
<i>Alnus incana</i>	Betulaceae	Grauwe els	15	18
<i>Alnus viridis</i>	Betulaceae	Groene els	20	19
<i>Alopecurus aequalis</i>	Poaceae	Rosse vossenstaart	22	20
<i>Alyssum saxatile</i>	Brassicaceae		14	21
<i>Anagallis arvensis</i>	Primulaceae	Rood guichelheil	17	22
<i>Andromeda polifolia</i>	Ericaceae	Lavendelheide	20	23
<i>Anemone nemorosa</i>	Ranunculaceae	Bosanemoon	12	24
<i>Anemone ranunculoides</i>	Ranunculaceae	Gele anemoon	12	25
<i>Angelica sylvestris</i>	Apiaceae	Engelwortel	16	26
<i>Antennaria dioica</i>	Asteraceae	Rozenkransje	15	27
<i>Anthemis tinctoria</i>	Asteraceae	Gele kamille	14	28
<i>Anthericum ramosum</i>	Liliaceae		12	29
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Poaceae	Gewoon reukgras	13	30
<i>Anthriscus nitidus</i>	Apiaceae		12	31
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Apiaceae	Fluitenkruid	12	32
<i>Aposeris foetida</i>	Asteraceae		18	33
<i>Aquilegia vulgaris</i>	Ranunculaceae	Wilde akelei	15	34
<i>Arctium nemorosum</i>	Asteraceae	Bosklit	16	35
<i>Arctium tomentosum</i>	Asteraceae	Donzige klit	12	36

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	Nr
<i>Armoracia rusticana</i>	Brassicaceae	Mierikswortel	12	38
<i>Arrhenatherum elatius</i>	Poaceae	Glanshaver	12	39
<i>Artemisia absinthium</i>	Asteraceae	Absintalsem	16	40
<i>Artemisia campestris</i>	Asteraceae	Wilde averuit	12	41
<i>Artemisia vulgaris</i>	Asteraceae	Bijvoet	12	42
<i>Aruncus dioicus</i>	Rosaceae	Geitenbaard	13	43
<i>Asarum europaeum</i>	Aristolochiaceae	Mansoor	12	44
<i>Asperula odorata</i>	Rubiaceae	Lievevrouwebedstro	12	45
<i>Asplenium ruta-muraria</i>	Aspleniaceae	Muurvaren	12	46
<i>Asplenium scolopendrium</i>	Aspleniaceae	Tongvaren	14	47
<i>Asplenium trichomanes</i>	Aspleniaceae	Steenbreekvaren	12	48
<i>Asplenium viride</i>	Aspleniaceae	Groensteel	14	49
<i>Aster alpinum</i>	Asteraceae	Alpenaster	14	50
<i>Astragalus australis</i>	Fabaceae	Zuidelijke hokjespeul	14	51
<i>Astragalus glycyphyllos</i>	Fabaceae	Wilde hokjespeul	12	52
<i>Astrantia major</i>	Apiaceae		12	53
<i>Athyrium distentifolium</i>	Athyriaceae		18	54
<i>Athyrium filix-femina</i>	Athyriaceae	Wijfesvaren	19	55
<i>Ballota nigra</i>	Lamiaceae	Stinkende ballote	22	56
<i>Bellis perennis</i>	Asteraceae	Madeliefje	12	57
<i>Berteroa incana</i>	Brassicaceae	Grijskruid	11	58
<i>Berula erecta</i>	Apiaceae	Kleine watereppe	12	59
<i>Blechnum spicant</i>	Blechnaceae	Dubbelloof	13	60
<i>Blysmus compressus</i>	Cyperaceae	Platte bies	15	61
<i>Brachypodium pinnatum</i>	Poaceae	Gevinde kortsteel	12	62
<i>Brachypodium sylvaticum</i>	Poaceae	Boskortsteel	12	63
<i>Briza media</i>	Poaceae	Bevertjes	13	64
<i>Bupleurum falcatum</i>	Apiaceae	Sikkelgoudscherm	14	65
<i>Bupleurum rotundifolium</i>	Apiaceae	Doorwas	14	66
<i>Calamagrostis arundinaceae</i>	Poaceae		18	67
<i>Calluna vulgaris</i>	Ericaceae	Struikheide	15	68
<i>Caltha palustris ssp. palustris</i>	Ranunculaceae	Dotterbloem	13	69
<i>Caltha palustris ssp. laeta</i>	Ranunculaceae		19	70
<i>Calystegia sepium</i>	Convolvulaceae	Haagwinde	11	71
<i>Campanula glomerata</i>	Campanulaceae	Kluwenklokje	12	72
<i>Campanula patula</i>	Campanulaceae	Weideklokje	13	73
<i>Campanula persicifolia</i>	Campanulaceae	Prachtklokje	12	74
<i>Campanula polymorpha</i>	Campanulaceae		21	75
<i>Campanula rapunculoides</i>	Campanulaceae	Akkerklokje	12	76
<i>Campanula rotundifolia</i>	Campanulaceae	Grasklokje	12	77
<i>Campanula serrata</i>	Campanulaceae		19	78
<i>Campanula trachelium</i>	Campanulaceae	Ruig klokje	12	79
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Brassicaceae	Herderstasje	12	80

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	Nr
<i>Cardamine bulbifera</i> (= <i>Dentaria b.</i>)	Brassicaceae	Bolletjeskers	13	81
<i>Cardamine flexuosa</i>	Brassicaceae	Bosveldkers	15	82
<i>Cardamine glandulosa</i>	Brassicaceae		12	83
<i>Cardamine impatiens</i>	Brassicaceae	Springzaadveldkers	15	84
<i>Cardaminopsis halleri</i>	Brassicaceae		12	85
<i>Carduus glaucus</i>	Asteraceae		14	86
<i>Carduus personata</i>	Asteraceae	Gemaskerde distel	16	87
<i>Carex curta</i>	Cyperaceae	Zompzegge	15	88
<i>Carex davalliana</i>	Cyperaceae	Veenzegge	16	89
<i>Carex digitata</i>	Cyperaceae	Vingerzegge	12	90
<i>Carex echinata</i>	Cyperaceae	Sterzegge	19	91
<i>Carex flacca</i>	Cyperaceae	Zeegroene zegge	14	92
<i>Carex flava</i>	Cyperaceae	Gele zegge	13	93
<i>Carex hirta</i>	Cyperaceae	Ruige zegge	12	94
<i>Carex nigra</i>	Cyperaceae	Zwarte zegge	13	95
<i>Carex ovalis</i>	Cyperaceae	Hazenzegge	13	96
<i>Carex pallescens</i>	Cyperaceae	Bleke zegge	16	97
<i>Carex panicea</i>	Cyperaceae	Blauwe zegge	13	98
<i>Carex paniculata</i>	Cyperaceae	Pluimzegge	20	99
<i>Carex pilulifera</i>	Cyperaceae	Pilzegge	13	100
<i>Carex remota</i>	Cyperaceae	Ule zegge	13	101
<i>Carex rostrata</i>	Cyperaceae	Snavelzegge	19	102
<i>Carex spicata</i>	Cyperaceae	Gewone bermzegge	12	103
<i>Carex sylvatica</i>	Cyperaceae	Boszegge	12	104
<i>Carex brizoides</i>	Cyperaceae	Trilgraszegge	18	105
<i>Carlina acaulis</i>	Asteraceae	Zilverdistel	15	106
<i>Carpinus betulus</i>	Betulaceae	Haagbeuk	12	107
<i>Centaurea cyanus</i>	Asteraceae	Korenbloem	12	108
<i>Centaurea jacea</i>	Asteraceae	Knoopkruid	12	109
<i>Centaurea kotschyana</i>	Asteraceae		21	110
<i>Centaurea montana</i>	Asteraceae	Bergcentaurie	21	111
<i>Centaurea nigra</i>	Asteraceae		16	112
<i>Centaurea scabiosa</i>	Asteraceae	Grote centaurie	15	113
<i>Centaurea triumfettii</i> ssp <i>triumfetti</i>	Asteraceae		14	114
<i>Centaureum erythraea</i>	Gentianaceae	Echt duizendguldenkruid	20	115
<i>Cephalanthera damasonium</i>	Orchidaceae	Bleek bosvogeltje	14	116
<i>Cerastium arvense</i>	Caryophyllaceae	Akkerhooibloem	12	117
<i>Cerinthe minor</i>	Boraginaceae		17	118
<i>Chaerophyllum aromaticum</i>	Apiaceae		13	119
<i>Chaerophyllum bulbosum</i>	Apiaceae	Knolribzaad	22	120
<i>Chaerophyllum temulum</i>	Apiaceae	Dolle kervel	12	121
<i>Chamaecytisus supinus</i>	Fabaceae		12	122
<i>Chamerion angustifolium</i>	Onagraceae	Wilgenroosje	12	123

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Chelidonium majus</i>	Papaveraceae	Stinkende gouwe	12	124
<i>Chrysosplenium alternifolium</i>	Saxifragaceae	Verspreidbladig goudveil	15	125
<i>Cicerbita alpina</i>	Asteraceae	Alpenmelksla	14	126
<i>Cichorium intybus</i>	Asteraceae	Wilde cichorei	11	127
<i>Circaea alpina</i>	Onagraceae	Alpenheksenkruid	19	128
<i>Circaea intermedia</i>	Onagraceae	Klein heksenkruid	12	129
<i>Circaea lutetiana</i>	Onagraceae	Groot heksenkruid	12	130
<i>Cirsium acaule</i>	Asteraceae	Aarddistel	12	131
<i>Cirsium arvense</i>	Asteraceae	Akkerdistel	12	132
<i>Cirsium dissectum</i>	Asteraceae	Spaanse ruiter	13	133
<i>Cirsium eriophorum</i>	Asteraceae	Wollige distel	16	134
<i>Cirsium erisithales</i>	Asteraceae		14	135
<i>Cirsium oleraceum</i>	Asteraceae	Moesdistel	12	136
<i>Cirsium palustre</i>	Asteraceae	Kale jonker	15	137
<i>Cirsium rivulare</i>	Asteraceae		18	138
<i>Cirsium waldsteinii</i>	Asteraceae		18	139
<i>Clematis alpina</i>	Ranunculaceae		15	140
<i>Clinopodium acinos</i>	Lamiaceae	Kleine steentijm	14	141
<i>Clinopodium vulgare</i>	Lamiaceae	Borstelkrans	12	142
<i>Convallaria majalis</i>	Liliaceae	Lelietje-van-dalen	12	143
<i>Convolvulus arvensis</i>	Convolvulaceae	Akkerwinde	12	144
<i>Cornus sanguinea</i>	Cornaceae	Rode kornoelje	16	145
<i>Corylus avellana</i>	Betulaceae	Hazelaar	12	146
<i>Cotoneaster integerrima</i>	Rosaceae	Dwergmispel	21	147
<i>Cotoneaster melanocarpa</i>	Rosaceae		12	148
<i>Cruciata laevipes</i>	Rubiaceae	Kruisbladwalstro	13	149
<i>Cynosurus cristatus</i>	Poaceae	Kamgras	12	150
<i>Cystopteris fragilis</i>	Athyriaceae	Blaasvaren	12	151
<i>Dactylis glomerata</i>	Poaceae	Kropaar	12	152
<i>Dactylorhiza maculata</i>	Orchidaceae	Gevlekte orchis	14	153
<i>Daphne mezereum</i>	Thymelaceae	Rood peperboompje	14	154
<i>Daucus carota</i>	Apiaceae	Peen	12	155
<i>Dendranthema zawadzkii</i>	Asteraceae		14	156
<i>Deschampsia cespitosa</i>	Poaceae	Ruwe Smele	12	157
<i>Deschampsia flexuosa</i>	Poaceae	Bochtige smele	13	158
<i>Dianthus armeria</i>	Caryophyllaceae	Ruige anjer	17	159
<i>Dianthus barbatus</i> ssp. <i>compactus</i>	Caryophyllaceae		18	160
<i>Dianthus carthusianorum</i>	Caryophyllaceae	Karthuizer anjer	12	161
<i>Dianthus deltoides</i>	Caryophyllaceae	Steenanjer	12	162
<i>Dianthus plumarius</i> ssp. <i>praecox</i>	Caryophyllaceae		14	163
<i>Digitalis grandiflorum</i>	Scrophulariaceae		12	164
<i>Dipsacus fullonum</i>	Dipsacaceae	Grote kaardebol	17	165
<i>Doronicum austriacum</i>	Asteraceae		18	166

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	Nr
<i>Dryopteris carthusiana</i>	Dryopteridaceae	Smalle stekelvaren	20	167
<i>Dryopteris filix-mas</i>	Aspidiaceae	Mannetjesvaren	18	168
<i>Dryopteris filix-mas</i>	Aspidiaceae	Mannetjesvaren	18	168
<i>Echinochloa crus-galli</i>	Poaceae	Hanenpoot	22	169
<i>Echinocystis lobata</i>	Cucurbitaceae		15	170
<i>Echium vulgare</i>	Boraginaceae	Slangenkruid	12	171
<i>Eleocharis palustris</i>	Cyperaceae	Gewone waterbies	19	172
<i>Eleocharis quinqueflora</i>	Cyperaceae	Armbloemige waterbies	13	173
<i>Elymus carinus</i>	Poaceae	Hondstarwegras	15	174
<i>Empetrum nigrum</i> ssp. <i>Hermaphroditum</i>	Empetraceae		21	175
<i>Empetrum nigrum</i> ssp. <i>nigrum</i>	Empetraceae	Kraaihei	18	176
<i>Epilobium hirsutum</i>	Onagraceae	Harig wilgenroosje	20	177
<i>Epilobium montanum</i>	Onagraceae	Bergbasterdwederik	19	178
<i>Epilobium tetragonum</i>	Onagraceae	Kantige basterdwederik	20	179
<i>Epipactis atrorubens</i>	Orchidaceae	Bruinrode wespenorchis	14	180
<i>Epipactis helleborine</i>	Orchidaceae	Brede wespenorchis	12	181
<i>Epipactis muelleri</i>	Orchidaceae	Geelgroene wespenorchis	20	182
<i>Epipactis palustris</i>	Orchidaceae	Moeraswespenorchis	14	183
<i>Equisetum arvense</i>	Equisetaceae	Heermoes	12	184
<i>Equisetum hyemale</i>	Equisetaceae	Schaafstro	16	185
<i>Equisetum palustre</i>	Equisetaceae	Lidrus	15	186
<i>Equisetum sylvaticum</i>	Equisetaceae	Bospaardenstaart	13	187
<i>Equisetum telmateia</i>	Equisetaceae	Reuzenpaardenstaart	20	188
<i>Erigeron acer</i>	Asteraceae	Scherpe fijnstraal	12	189
<i>Erigeron annuus</i>	Asteraceae	Zomerfijnstraal	11	190
<i>Eriophorum angustifolium</i>	Cyperaceae	Veenpluis	13	191
<i>Eriophorum vaginatum</i>	Cyperaceae	Eenrig wollegras	20	192
<i>Erysimum pieninicum</i>	Brassicaceae		14	193
<i>Erysimum wittmannii</i>	Brassicaceae		14	194
<i>Euonymus europaeus</i>	Celastraceae	Kardinaalsmuts	12	195
<i>Eupatorium cannabinum</i>	Asteraceae	Koninginnenkruid	14	196
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	Euphorbiaceae	Amandelwolfsmelk	13	197
<i>Euphorbia cyparissias</i>	Euphorbiaceae	Cypreswolfsmelk	12	198
<i>Euphorbia stricta</i>	Euphorbiaceae	Stijve wolfsmelk	13	199
<i>Euphorbia villosa</i>	Euphorbiaceae		19	200
<i>Euphrasia montana</i>	Scrophulariaceae		19	201
<i>Euphrasia stricta</i>	Scrophulariaceae	Stijve ogentroost	13	202
<i>Fagus sylvatica</i>	Fagaceae	Gewone beuk	12	203
<i>Festuca airoides</i>	Poaceae		21	204
<i>Festuca gigantea</i>	Poaceae	Reuzenzwenkgras	12	205
<i>Festuca pratensis</i>	Poaceae	Beemdiangbloem	14	206
<i>Filipendula ulmaria</i>	Rosaceae	Moerasspirea	12	207

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Fragaria vesca</i>	Rosaceae	Bosaardbei	12	208
<i>Fraxinus excelsior</i>	Oleaceae	Gewone es	12	209
<i>Galeopsis bifida</i>	Lamiaceae	Gespleten hennepnetel	12	210
<i>Galeopsis speciosa</i>	Lamiaceae	Dauwnetel	14	211
<i>Galeopsis tetrahit</i>	Lamiaceae	Gewone hennepnetel	13	212
<i>Galium aparine</i>	Rubiaceae	Kleefkruid	12	213
<i>Galium mollugo</i>	Rubiaceae	Glad walstro	12	214
<i>Galium palustre</i>	Rubiaceae	Moeraswalstro	15	215
<i>Galium pumilum</i>	Rubiaceae	Kalkwalstro	12	216
<i>Galium rotundifolium</i>	Rubiaceae		12	217
<i>Galium schultesii</i>	Rubiaceae		12	218
<i>Galium verum</i>	Rubiaceae	Geel walstro	12	219
<i>Gentiana asclepiadea</i>	Gentianaceae	Zijdeplant gentiaan	13	220
<i>Gentiana cruciata</i>	Gentianaceae	Kruisbladgentiaan	14	221
<i>Geranium columbinum</i>	Geraniaceae	Fijne ooievaarsbek	15	222
<i>Geranium palustre</i>	Geraniaceae		12	223
<i>Geranium phaeum</i> ssp. <i>phaeum</i>	Geraniaceae	Donkere ooievaarsbek	12	224
<i>Geranium pratense</i>	Geraniaceae	Beemdooievaarsbek	12	225
<i>Geranium robertianum</i>	Geraniaceae	Robertskruid	12	226
<i>Geranium sanguineum</i>	Geraniaceae	Bloedooievaarsbek	12	227
<i>Geranium sylvaticum</i>	Geraniaceae	Bosooievaarsbek	17	228
<i>Geum rivale</i>	Rosaceae	Knikkend nagelkruid	13	229
<i>Geum urbanum</i>	Rosaceae	Geel nagelkruid	12	230
<i>Glaucololus imbricatus</i>	Iridaceae		13	231
<i>Glechoma hederacea</i>	Lamiaceae	Hondsdrif	12	232
<i>Glyceria declinata</i>	Poaceae	Getand vlotgras	15	233
<i>Glyceria fluitans</i>	Poaceae	Mannagras	16	234
<i>Gnaphalium norvegicum</i>	Asteraceae	Noorse droogbloem	18	235
<i>Gnaphalium sylvaticum</i>	Asteraceae	Bosdroogbloem	13	236
<i>Gymnadenia conopsea</i>	Orchidaceae	Grote muggenorchi	14	237
<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	Athyriaceae	Gebogen driehoeksvaren	13	238
<i>Gypsophila repens</i>	Caryophyllaceae	Kruipend gipskruid	14	239
<i>Hedera helix</i>	Araliaceae	Klimop	12	240
<i>Hepatica nobilis</i>	Ranunculaceae	Leverbloempje	12	241
<i>Hieracium mantegazzianum</i>	Apiaceae	Reuzenberenklauw	20	242
<i>Hieracium sphondylium</i>	Apiaceae	Gewone berenklauw	12	243
<i>Hesperis matronalis</i>	Brassicaceae	Damastbloem	20	244
<i>Hieracium aurantiacum</i>	Asteraceae	Oranje havikskruid	13	245
<i>Hieracium aurantiacum</i> ssp. <i>cruentum</i>	Asteraceae		18	246
<i>Hieracium murorum</i>	Asteraceae	Muurhavikskruid	12	247
<i>Hieracium pilosella</i>	Asteraceae	Muizenoor	13	248

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Homogyne alpina</i>	Asteraceae	Rood alpenhoefblad	13	249
<i>Hordelymus europaeus</i>	Poaceae	Bosgerst	13	250
<i>Humulus lupulus</i>	Cannabaceae	Hop	20	251
<i>Huperzia selago</i>	Lycopodiaceae	Dennenwolfsklaauw	18	252
<i>Hypericum dubium</i>	Hypericaceae	Kantig hertshooi	12	253
<i>Hypericum hirsutum</i>	Hypericaceae	Ruig hertshooi	15	254
<i>Hypericum perforatum</i>	Hypericaceae	St-Janskruid	18	255
<i>Hypochaeris uniflora</i>	Asteraceae	Eenhoofdig biggenkruid	15	256
<i>Impatiens noli-tangere</i>	Balsaminaceae	Groot springzaad	12	257
<i>Impatiens parviflora</i>	Balsaminaceae	Klein springzaad	12	258
<i>Inula ensifolia</i>	Asteraceae		12	259
<i>Isolepis setacea</i>	Cyperaceae	Borstelbies	13	260
<i>Juncus articulatus</i>	Juncaceae	Zomprus	16	261
<i>Juncus bufonius</i>	Juncaceae	Greppelrus	20	262
<i>Juncus compressus</i>	Juncaceae	Platte rus	12	263
<i>Juncus effusus</i>	Juncaceae	Pitrus	20	264
<i>Juncus inflexus</i>	Juncaceae	Zeegroene rus	15	265
<i>Juncus tenuis</i>	Juncaceae	Tengere rus	12	266
<i>Juniperus communis</i>	Cupressaceae	Jeneverbes	14	267
<i>Knautia arvensis</i>	Dipsacaceae	Beemdkroon	12	268
<i>Knautia dipsacifolia</i>	Dipsacaceae	Bosknautia	13	269
<i>Lactuca serriola</i>	Asteraceae	Kompassla	22	270
<i>Lamiastrum galeobdolon</i>	Lamiaceae	Gele dovenetel	12	271
<i>Lamium album</i>	Lamiaceae	Witte dovenetel	12	272
<i>Lamium maculatum</i>	Lamiaceae	Gevlekte dovenetel	12	273
<i>Lapsana communis</i>	Asteraceae	Akkerkool	12	274
<i>Laserpitium latifolium</i>	Apiaceae	Breed laserkruid	12	275
<i>Lathyrus laevigatus</i>	Fabaceae		18	276
<i>Lathyrus latifolius</i>	Fabaceae	Brede lathyrus	13	277
<i>Lathyrus niger</i>	Fabaceae	Zwarte lathyrus	12	278
<i>Lathyrus pratensis</i>	Fabaceae	Veldlathyrus	12	279
<i>Lathyrus sylvestris</i>	Fabaceae	Boslathyrus	14	280
<i>Lathyrus tuberosus</i>	Fabaceae	Aardaker	22	281
<i>Lathyrus vernus</i> ssp. <i>vernus</i>	Fabaceae	Voorjaarslathyrus	12	282
<i>Ledum palustre</i>	Ericaceae	Moerasrozemarijn	20	283
<i>Leontodon hispidus</i>	Asteraceae	Ruige leeuwentand	12	284
<i>Leonurus cardiaca</i>	Lamiaceae	Hartgespan	22	285
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Asteraceae	Gewone margriet	12	286
<i>Lilium martagon</i>	Liliaceae	Turkse lelie	18	287
<i>Linaria vulgaris</i>	Scrophulariaceae	Vlasbekje	12	288
<i>Linum catharticum</i>	Linaceae	Geelhartje	12	289

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Listera ovata</i>	Orchidaceae	Grote keverorchis	14	290
<i>Lonicera nigrum</i>	Caprifoliaceae		18	291
<i>Lonicera xylosteum</i>	Caprifoliaceae	Rode kamperfoelie	12	292
<i>Lotus corniculatus</i>	Fabaceae	Gewone rolklaver	13	293
<i>Lotus uliginosus</i>	Fabaceae	Moerasrolklaver	13	294
<i>Lunaria rediviva</i>	Brassicaceae	Overblijvende judaspenning	12	295
<i>Luzula luzuloides</i>	Juncaceae	Witte veldbies	12	296
<i>Luzula multiflora</i>	Juncaceae	Veelbloemige veldbies	13	297
<i>Luzula pilosa</i>	Juncaceae	Ruige veldbies	16	298
<i>Luzula sylvatica</i>	Juncaceae	Grote veldbies	13	299
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Caryophyllaceae	Echte koekoeksbloem	12	300
<i>Lycopodium clavatum</i>	Lycopodiaceae	Grote wolfsklauw	19	301
<i>Lycopus europaeus</i>	Lamiaceae	Wolfspoot	12	302
<i>Lysimachia nemorum</i>	Primulaceae	Boswederik	13	303
<i>Lysimachia nummularia</i>	Primulaceae	Penningkruid	12	304
<i>Lysimachia vulgare</i>	Primulaceae	Grote wederik	12	305
<i>Lytrum salicaria</i>	Lythraceae	Grote kattenstaart	17	306
<i>Maianthemum bifolium</i>	Liliaceae	Dalkruid	12	307
<i>Malva moschata</i>	Malvaceae	Muskuskaasjeskruid	20	308
<i>Malva sylvestris</i>	Malvaceae	Groot kaasjeskruid	22	309
<i>Medicago falcata</i>	Fabaceae	Sikkelklaver	12	310
<i>Medicago lupulina</i>	Fabaceae	Hopklaver	12	311
<i>Medicago sativa</i>	Fabaceae	Luzerne	16	312
<i>Melampyrum nemorosum</i>	Scrophulariaceae		12	313
<i>Melampyrum sylvaticum</i>	Scrophulariaceae	Boshengel	18	314
<i>Melica ciliata</i>	Poaceae	Wimperparelgras	12	315
<i>Melica nutans</i>	Poaceae	Knikkend parelgras	12	316
<i>Melilotus albus</i>	Fabaceae	Witte honingklaver	11	317
<i>Melilotus altissimus</i>	Fabaceae	Goudgele honingklaver	22	318
<i>Melilotus officinalis</i>	Fabaceae	Cirtoengele honingklaver	20	319
<i>Mentha longifolia</i>	Lamiaceae	Hertsmunt	18	320
<i>Mercurialis perennis</i>	Euphorbiaceae	Overblijvend bingelkruid	12	321
<i>Milium effusum</i>	Poaceae	Bosgierstgras	12	322
<i>Minuartia setacea</i>	Caryophyllaceae		14	323
<i>Moehringia muscosa</i>	Caryophyllaceae		15	324
<i>Moehringia trinervia</i>	Caryophyllaceae	Drienerfmuur	13	325
<i>Molinia caerulea</i>	Poaceae	Pijpenstrootje	20	326
<i>Monotropa hypopitys</i>	Monotropaceae	Stofzaad	12	327
<i>Mycelis muralis</i>	Asteraceae	Muursia	12	328
<i>Myosotis arvensis</i>	Boraginaceae	Akkervergeet-mij-nietje	22	329
<i>Myosotis scorpioides</i>	Boraginaceae	Moerasvergeet-me-nietje	12	330

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Myricaria germanica</i>	Tamaricaceae		15	331
<i>Nardus stricta</i>	Poaceae	Borstelgras	13	332
<i>Neottia nidus-avis</i>	Orchidaceae	Vogelnestje	13	333
<i>Neslia paniculata</i>	Brassicaceae	Vinkenzaad	14	334
<i>Onobrychis viciifolia</i>	Fabaceae	Esparcette	16	335
<i>Ononis arvensis</i>	Fabaceae		13	336
<i>Origanum vulgare</i>	Lamiaceae	Wilde marjolein	12	337
<i>Orobanche caryophyllacea</i>	Orobanchaceae	Walstrobremraap	16	338
<i>Orobanche fiava</i>	Orobanchaceae		16	339
<i>Orobanche lutea</i>	Orobanchaceae	Rode bremraap	16	340
<i>Orobanche reticulata</i>	Orobanchaceae	Distelbremraap	21	341
<i>Orthilia secunda</i>	Pyrolaceae	Eenzijdig wintergroen	12	342
<i>Oxalis acetosella</i>	Oxalidaceae	Witte klaverzuring	12	343
<i>Oxalis fontana</i>	Oxalidaceae	Stijve klaverzuring	17	344
<i>Oxycoccus palustris</i>	Ericaceae	Kleine veenbes	20	345
<i>Papaver rhoeas</i>	Papaveraceae	Grote klaproos	12	346
<i>Parietaria officinalis</i>	Urticaceae	Groot glaskruid	22	347
<i>Paris quadrifolia</i>	Liliaceae	Eenbes	12	348
<i>Parnassia palustris</i>	Saxifragaceae	Parnassia	13	349
<i>Parthenocissus quinquefolia</i>	Vitaceae	Vijfbladige wingerd	16	350
<i>Pastinaca sativa</i>	Apiaceae	Pastinaak	22	351
<i>Persicaria bistorta</i>	Polygonaceae	Adderwortel	13	352
<i>Petasites kablikianus</i>	Asteraceae		18	353
<i>Phalaris arundinacea</i>	Poaceae	Rietgras	16	354
<i>Phegopteris connectilis</i>	Thelypteridaceae	Smalle beukvaren	13	355
<i>Phleum alpinum</i>	Poaceae	Alpendoddegras	13	356
<i>Phleum rhaeticum</i>	Poaceae		20	357
<i>Phyteuma orbiculare</i>	Campanulaceae	Bolrapunzel	15	358
<i>Phyteuma spicatum</i> ssp. <i>spicatum</i>	Campanulaceae	Witte rapunzel	13	359
<i>Picris hieracioides</i>	Asteraceae	Echt bitterkruid	14	360
<i>Pimpinella major</i>	Apiaceae	Grote bevernel	13	361
<i>Pimpinella saxifraga</i>	Apiaceae	Kleine bevernel	12	362
<i>Pinguicula vulgaris</i>	Lentibulariaceae	Vetblad	16	363
<i>Pinus strobus</i>	Pinaceae	Weymouthden	13	364
<i>Plantago media</i>	Plantaginaceae	Ruige weegbree	12	365
<i>Platanthera bifolia</i>	Orchidaceae	Welriekende nachtorchis	15	366
<i>Poa annua</i>	Poaceae	Straatgras	12	367
<i>Poa chaixii</i>	Poaceae	Bergbeemdgras	13	368
<i>Poa compressa</i>	Poaceae	Plat beemdgras	12	369
<i>Poa nemoralis</i>	Poaceae	Schaduwgras	12	370
<i>Poa pratensis</i>	Poaceae	Veldbeemdgras	12	371

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Poa trivialis</i>	Poaceae	Ruw beemdgras	12	372
<i>Polygala comosa</i>	Polygalaceae	Kuifvleugeltjesbloem	15	373
<i>Polygala vulgaris</i>	Polygalaceae	Gewone vleugeltjesbloem	14	374
<i>Polygonatum multiflorum</i>	Liliaceae	Gewone salomonszegel	13	375
<i>Polygonatum odoratum</i>	Liliaceae	Welriekende salomonszegel	12	376
<i>Polygonatum verticillatum</i>	Liliaceae	Kranssalomonszegel	13	377
<i>Polypodium vulgare</i>	Polypodiaceae	Gewone eikvaren	12	378
<i>Populus tremula</i>	Salicaceae	Ratelpopulier	19	379
<i>Potentilla anserina</i>	Rosaceae	Zilverschoon	12	380
<i>Potentilla erecta</i>	Rosaceae	Tormentil	12	381
<i>Potentilla reptans</i>	Rosaceae	Vijfvingerkruid	12	382
<i>Prenanthes purpurea</i>	Asteraceae	Hazensla	13	383
<i>Primula elatior</i>	Primulaceae	Slanke sleutelbloem	14	384
<i>Primula veris</i>	Primulaceae	Gulden sleutelbloem	12	385
<i>Prunella vulgaris</i>	Lamiaceae	Gewone brunel	12	386
<i>Prunus padus</i>	Rosaceae	Vogelkers	12	387
<i>Prunus spinosa</i>	Rosaceae	Sleedoom	12	388
<i>Pteridium aquilinum</i>	Hypolepidaceae	Adelaarsvaren	16	389
<i>Pulmonaria obscura</i>	Boraginaceae		12	390
<i>Pyrola minor</i>	Pyrolaceae	Klein wintergroen	16	391
<i>Ranunculus acris</i>	Ranunculaceae	Scherpe boterbloem	12	392
<i>Ranunculus flammula</i>	Ranunculaceae	Egelboterbloem	13	393
<i>Ranunculus lanuginosus</i>	Ranunculaceae	Wollige boterbloem	12	394
<i>Ranunculus montana</i>	Ranunculaceae		14	395
<i>Ranunculus platanifolius</i>	Ranunculaceae		18	396
<i>Ranunculus repens</i>	Ranunculaceae	Kruipende boterbloem	12	397
<i>Reseda lutea</i>	Resedaceae	Wilde reseda	11	398
<i>Rhinanthus angustifolius</i>	Scrophulariaceae	Grote ratelaar	13	399
<i>Rhinanthus minor</i>	Scrophulariaceae	Kleine ratelaar	15	400
<i>Ribes alpinum</i>	Grossulariaceae	Alpenbes	12	401
<i>Ribes uva-crispa</i>	Grossulariaceae	Kruisbes	12	402
<i>Robinia pseudoacacia</i>	Fabaceae	Robinia	12	403
<i>Rorippa austriaca</i>	Brassicaceae	Oostenrijkse kers	20	404
<i>Rosa canina</i>	Rosaceae	Hondsroos	16	405
<i>Rosa pendulina</i>	Rosaceae		18	406
<i>Rubus idaeus</i>	Rosaceae	Framboos	15	407
<i>Rumex acetosa</i>	Polygonaceae	Veldzuring	12	408
<i>Rumex acetosella</i>	Polygonaceae	Schapenzuring	12	409
<i>Rumex alpinus</i>	Polygonaceae	Alpenzuring	18	410
<i>Rumex crispus</i>	Polygonaceae	Kruizuring	14	411
<i>Rumex thyrsiflorus</i>	Polygonaceae	Geoorde zuring	18	412

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Sagina procumbens</i>	Caryophyllaceae	Liggende vetmuur	17	413
<i>Salix caprea</i>	Salicaceae	Boswilg	13	414
<i>Salix cinerea</i>	Salicaceae	Grauwe wilg	15	415
<i>Salix fragilis</i>	Salicaceae	Kraakwilg	12	416
<i>Salix purpurea</i>	Salicaceae	Bittere wilg	12	417
<i>Salix silesiaca</i>	Salicaceae		21	418
<i>Salix triandra</i>	Salicaceae	Amandelwilg	12	419
<i>Salvia glutinosa</i>	Lamiaceae		13	420
<i>Salvia pratensis</i>	Lamiaceae	Veldsalie	12	421
<i>Salvia verticillata</i>	Lamiaceae	Kranssalie	12	422
<i>Sambucus ebulus</i>	Caprifoliaceae	Kruidvlier	16	423
<i>Sambucus nigra</i>	Caprifoliaceae	Gewone vlier	12	424
<i>Sambucus racemosa</i>	Caprifoliaceae	Trosvlier	12	425
<i>Sanguisorba minor</i>	Rosaceae	Kleine pimpemel	16	426
<i>Sanicula europaea</i>	Apiaceae	Heelkruid	14	427
<i>Saxifraga paniculata</i>	Saxifragaceae	Immergroene steenbreek	15	428
<i>Saxifraga tridactylites</i>	Saxifragaceae	Kandelaartje	15	429
<i>Scabiosa columbaria</i>	Dipsacaceae	Duifkruid	12	430
<i>Scabiosa ochroleuca</i>	Dipsacaceae		16	431
<i>Scirpus sylvaticus</i>	Cyperaceae	Bosbies	12	432
<i>Scorzonera rosea</i>	Asteraceae		21	433
<i>Scrophularia nodosa</i>	Scrophulariaceae	Knopig helmkruid	13	434
<i>Scrophularia umbrosa</i>	Scrophulariaceae	Gevleugeld helmkruid	12	435
<i>Securigera varia</i>	Fabaceae	Bont kroonkruid	12	436
<i>Sedum acre</i>	Crassulaceae	Muurpeper	12	437
<i>Sedum album</i>	Crassulaceae	Wit vetkruid	12	438
<i>Sedum maximum</i>	Crassulaceae		13	439
<i>Sedum sexangulare</i>	Crassulaceae	Zacht vetkruid	12	440
<i>Sedum telephium</i> ssp. <i>fabaria</i>	Crassulaceae	Hemeisleutel	18	441
<i>Sempervivum hirsutum</i>	Crassulaceae		14	442
<i>Sempervivum montanum</i>	Crassulaceae	Berghuislook	12	443
<i>Senecio ovatus</i>	Asteraceae	Schaduwkruiskruid	12	444
<i>Senecio subalpinus</i>	Asteraceae		13	445
<i>Senecio vulgaris</i>	Asteraceae	Klein kruiskruid	17	446
<i>Seseli libanotis</i>	Apiaceae		12	447
<i>Sesleria varia</i>	Poaceae		14	448
<i>Setaria pumila</i>	Poaceae	Geelrode naalbaar	22	449
<i>Silene dioica</i>	Caryophyllaceae	Dagkoekoeksbloem	18	450
<i>Silene latifolia</i>	Caryophyllaceae	Avondkoekoeksbloem	12	451
<i>Silene nutans</i>	Caryophyllaceae	Nachtsilene	16	452
<i>Silene vulgaris</i>	Caryophyllaceae	Blaassilene	18	453

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Sisymbrium officinale</i>	Brassicaceae	Gewone raket	22	454
<i>Soldanella carpatica</i>	Primulaceae		15	455
<i>Solidago virgaurea</i>	Asteraceae	Echte guldenroede	12	456
<i>Sorbus aucuparia</i>	Rosaceae	Wilde lijsterbes	12	457
<i>Sorbus aucuparia ssp. glabrata</i>	Rosaceae		21	458
<i>Stachys alpina</i>	Lamiaceae		13	459
<i>Stachys germanica</i>	Lamiaceae		14	460
<i>Stachys officinalis</i>	Lamiaceae	Betonie	12	461
<i>Stachys palustris</i>	Lamiaceae	Moerasandoorn	14	462
<i>Stachys recta</i>	Lamiaceae	Bergandoorn	12	463
<i>Stachys sylvatica</i>	Lamiaceae	Bosandoorn	12	464
<i>Staphylea pinnata</i>	Staphyleaceae		22	465
<i>Stellaria aquatica</i>	Caryophyllaceae	Watermuur	12	466
<i>Stellaria graminea</i>	Caryophyllaceae	Grasmuur	12	467
<i>Stellaria holostea</i>	Caryophyllaceae	Grote muur	12	468
<i>Stellaria nemorum</i>	Caryophyllaceae	Bosmuur	13	469
<i>Symphytum cordatum</i>	Boraginaceae		15	470
<i>Symphytum officinale</i>	Boraginaceae	Gewone smeenwortel	12	471
<i>Symphytum tuberosum</i>	Boraginaceae		13	472
<i>Tanacetum corymbosum</i>	Asteraceae		15	473
<i>Tanacetum vulgare</i>	Asteraceae	Boerenwormkruid	20	474
<i>Taraxacum officinale</i>	Asteraceae	Gewone paardenbloem	12	475
<i>Teucrium montanum</i>	Lamiaceae	Berggamander	16	476
<i>Thalictrum aquilegifolium</i>	Ranunculaceae	Akeleiruit	19	477
<i>Thelypteris palustris</i>	Thelypteridaceae	Moerasvaren	20	478
<i>Thesium alpinum</i>	Santalaceae	Bergglas	18	479
<i>Thlaspi perfoliatum</i>	Brassicaceae	Doorgroeide boerenkers	16	480
<i>Thymus pulegioides</i>	Lamiaceae	Grote tijm	13	481
<i>Tofieldia calyculata</i>	Liliaceae	Bieslelie	15	482
<i>Torilis japonica</i>	Apiaceae	Heggendoornzaad	12	483
<i>Tragopogon pratensis ssp. prat</i>	Asteraceae	Gele morgenster	14	484
<i>Tragopogon pratensis ssp. orientalis</i>	Asteraceae	Oosterse morgenster	14	485
<i>Trientalis europaea</i>	Primulaceae	Zevenster	19	486
<i>Trifolium alpinum</i>	Fabaceae	Alpenklaver	14	487
<i>Trifolium aureum</i>	Fabaceae	Akkerklaver	18	488
<i>Trifolium dubium</i>	Fabaceae	Kleine klaver	12	489
<i>Trifolium medium</i>	Fabaceae	Bochtige klaver	12	490
<i>Trifolium montanum</i>	Fabaceae	Bergklaver	14	491
<i>Trifolium pratense</i>	Fabaceae	Rode klaver	12	492
<i>Trifolium repens</i>	Fabaceae	Witte klaver	12	493
<i>Tripleurospermum maritimum</i>	Asteraceae	Reukeloze kamille	12	494

Wetenschappelijke naam	Familienaam	Nederlandse naam	data	nr
<i>Trisetum flavescens</i>	Poaceae	Goudhaver	16	495
<i>Tussilago farfara</i>	Asteraceae	Klein hoefblad	16	496
<i>Typha latifolia</i>	Typhaceae	Grote lisdodde	20	497
<i>Urtica dioica</i>	Urticaceae	Grote brandnetel	12	498
<i>Urtica urens</i>	Urticaceae	Kleine brandnetel	12	499
<i>Vaccinium myrtillus</i>	Ericaceae	Blauwe bosbes	12	500
<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	Ericaceae	Rode bosbes	18	501
<i>Vaccinium uliginosum</i>	Ericaceae	Rijsbes	20	502
<i>Valeriana officinalis</i>	Valerianaceae	Echte valeriaan	13	503
<i>Valeriana tripteris</i>	Valerianaceae	Drieblad valeriaan	14	504
<i>Veratrum album</i> ssp. <i>album</i>	Liliaceae	Dodenwaad/Weisser germer	19	505
<i>Veratrum album</i> ssp. <i>lobelianum</i>	Liliaceae		14	506
<i>Verbascum nigrum</i>	Scrophulariaceae	Zwarte toorts	12	507
<i>Verbascum thapsus</i>	Scrophulariaceae	Koningskaars	15	508
<i>Veronica austriaca</i> ssp. <i>teucrium</i>	Scrophulariaceae	Brede ereprijs	19	509
<i>Veronica beccabunga</i>	Scrophulariaceae	Beekpunge	12	510
<i>Veronica chamaedrys</i>	Scrophulariaceae	Gewone ereprijs	12	511
<i>Veronica filiformis</i>	Scrophulariaceae	Draadereprijs	17	512
<i>Veronica montana</i>	Scrophulariaceae	Bosereprijs	12	513
<i>Veronica officinalis</i>	Scrophulariaceae	Mannetjesereprijs	14	514
<i>Veronica persica</i>	Scrophulariaceae	Grote ereprijs	17	515
<i>Veronica serpyllifolia</i>	Scrophulariaceae	Tijmereprijs	12	516
<i>Veronica spicata</i>	Scrophulariaceae	Aarereprijs	14	517
<i>Viburnum opulus</i>	Caprifoliaceae	Gelderse roos	12	518
<i>Vicia cracca</i>	Fabaceae	Vogelwikke	12	519
<i>Vicia dumetorum</i>	Fabaceae		22	520
<i>Vicia hirsuta</i>	Fabaceae	Ringelwikke	12	521
<i>Vicia sepium</i>	Fabaceae	Heggewikke	12	522
<i>Vicia tetrasperma</i> ssp. <i>tetrasperma</i>	Fabaceae	Vierzadige wikke	12	523
<i>Vinca minor</i>	Apocynaceae	Kleine maagdenpalm	19	524
<i>Vincetoxicum hirundinaria</i>	Asclepiadaceae	Engbloem	12	525
<i>Viola arvensis</i>	Violaceae	Akkerviooltje	12	526
<i>Viola biflora</i>	Violaceae	Tweebloemig viooltje	19	527
<i>Viola dacica</i>	Violaceae		18	528
<i>Viola hirta</i>	Violaceae	Ruig viooltje	15	529
<i>Viscum album</i>	Viscaceae	Maretak	22	530

Nog vraagtekens over deze planten:				
<i>Campanula beckiana</i>	Campanulaceae		19	
<i>Lapsana intermedia</i>	Asteraceae		20	
<i>Quercus</i>	Fagaceae		?	
<i>Senecio papposus</i>	Asteraceae		21	
<i>Tilia platyphyllos</i>	Tiliaceae		22	

Waarnemingen vogels

Boomklever
Bonte kraai
Buizerd
Blauwe reiger
Draaihals (?)
Ekster
Europese kanarie
Fitis
Geelgors
Groenling
Grasmus
Gauwe klauwier
Huismus
Hop
Kokmeeuw
Kwikstaart, grote gele
Kwikstaart, witte
Kauw
Kruisbek
Kwartelkoning
Mees, glanskop-
Mees, kool-
Mees, pimpel-
Mees, zwarte
Mereel
Notenkraker
Ooievaar
Ooievaar, zwarte
Pieper, boom
Pieper, gras-
Puttertje
Paapje
Raaf
Roodborst
Roodstaart, gekraagde
Roodstaart, zwarte
Specht, groene
Specht, zwarte
Spreeuw
Steenarend
Spotvogel
Tjiftjaf
Turkse tortel
Vink
Winterkoning
Wilde eend
Waterspreeuw
Zanglijster
Zwaluw, boeren-
Zwaluw, huis-
Zwartkop
Zilvermeeuw